

Deel 3 – Namen van Allah 67 t/m 99

Deel 3 – Namen van Allah 67 t/m 99	1
67. Al-Ahad, de Ene	2
68. As-Samad, de Bestendige	3
69. Al-Qadir, de Machtige	4
70. Al-Moeqtadir, de Zeer Machtige	5
71. en 72. Al-Moeqaddim, Hij, die naar voren haalt en Al-Moe'achchir, Hij, die achteruitstelt	6
73. t/m 76. Al-Awwal de Eerste, Al-Aachir de Laatste, Al-Zaahir de Zichtbare, Al-Baatin de Verborgene	8
77. Al-Waalie, de Beschermmer	10
78. Al-Moeta'aalie, de Verhevene	11
79. Al-Barr, Schenker van vroomheid	12
80. At-Tawwaab, Hij, die het berouw aanvaardt	13
81. Al-Moentaqim, Hij, die wreekt	14
82. Al-'Afoew, de Kwijtscheldende	15
83. Ar-Ra'oef, de Meedogende	16
84. Maalik-oel-Moelk, Beschikker over het koningschap	17
85. Dhoel-Djalaali-wal-Ikraam, de Heer van majesteit en eer	18
86. Al-Moeqsit, de Rechtvaardige	19
87. Al-Djaami', de Verzamelaar	20
88. en 89. Al-Ghaniey de Rijke en Al-Moeghnie, Hij die rijk maakt	21
90. Al-Maani', de Beschermmer	22
91. en 92. Ad-Daarr, Hij die schaadt en An-Naafi', Hij die baat	23
93. An-Noer, het Licht	24
94. Al-Haadie, de Leider	25
95. Al-Badie', de Schepper	26
96. Al-Baaqie, Die eeuwig blijft, de Onvergankelijke	27
97. Al-Waarith, de Erfgenaam	28
98. Ar-Rasjied, de Gids	29
99. As-Saboer, de Geduldige	30

67. Al-Ahad, de Ene

De Koran wil staan in de traditie van de Bijbel. Als er één voorbeeld daarvan gegeven moet worden, dan deze naam, de Ene, Al-Ahad. De joodse geloofsbelijdenis luidt: *“Hoor, Israël, de Eeuwige (is) onze God, de Eeuwige is één (Deuteronomium 6:4)”*.

Het is goed om dat ook in het Hebreeuws te horen: Sjema jisraeel, adonai eloheno, adonai echad. Echad betekent ‘één’ in het Hebreeuws. Welnu, tot in de klank horen we het Arabisch van de Koran dezelfde naam noemen: Al-Ahad, de Ene.

In de Koran komt deze naam één maal voor. En wel in soera 112 ‘de Aandacht’.
Na de openingssoera is dit de meest geciteerde soera:

“Spreek: Er is één (ahad) God; de Eeuwige God. Hij verwekt niet en wordt niet verwekt. En niemand is aan Hem gelijk.”

Bij het geloof in de ene God hoort de opdracht van ons mensen om te werken aan de vrede voor de ene wereld.

In het Oude Testament en in de Koran wordt de eenheid van God beleden. Hoe zit dat met Jezus? Laten we luisteren naar het volgende evangelieverhaal:

“En weer vertrok Jezus; Hij week uit naar het gebied van Tyrus en Sidon. Plotseling klonk de roep van een Kanaänitische vrouw die uit die streek afkomstig was: Heb medelijden met mij, Heer, Zoon van David! Mijn dochter wordt vreselijk gekweld door een demon. Maar Jezus keurde haar geen woord waardig. Zijn leerlingen kwamen naar Hem toe en vroegen Hem dringend: stuur haar toch weg, anders blijft ze maar achter ons aan schreeuwen. Jezus antwoordde: Ik ben alleen gezonden naar de verloren schapen van het volk Israël. Maar de vrouw kwam dichterbij, wierp zich voor Hem neer en zei: Heer, help mij! Jezus antwoordde: Het is niet goed om de kinderen hun brood af te nemen en het aan de honden te voeren. Ze zei: Zeker, Heer, maar de honden eten toch de kruimels op, die van de tafel van de baas vallen. Toen antwoordde Jezus haar: U hebt een groot geloof! Wat u verlangt zal ook gebeuren. En vanaf dat moment was haar dochter genezen.” (Mt. 15:21-28)

Een weerbarstig verhaal. Het strookt helemaal niet met het zoete zondagsschoolbeeld van Jezus. Integendeel! Jezus geeft eerst niet thuis. Eerst komt Israël. First things first. De belijdenis zegt toch ook: Hoor Israël, de Eeuwige is onze God. Namelijk van Israël. Jezus wordt nog drastischer: Niet-joden gelden dan ook als honden. De vrouw immers wordt duidelijk als een niet-joodse getekend, een Kanaänitische.

Maar dan gebeurt er een wonder in het verhaal. Tegenover dit hooghartig theologisch betoog blijft de vrouw recht overeind. Zij driipt niet beledigd, woedend, verbitterd af. Zij houdt vol. Deze Libanese vrouw, zoals we vandaag zouden zeggen (Tyrus en Sidon liggen in het huidige Libanon), bewerkt een doorbraak bij Jezus van Nazareth. Jezus wordt geraakt door haar vasthoudende geloof. De niet-joodse vrouw ‘geneest’ Jezus van zijn exclusivisme.

Als Jood kun je halverwege je eigen belijdenis immers stoppen: Hoor Israël, de Eeuwige is onze God. Stop. En dan met de nadruk op onze. Niet van andere volken. Dan breekt het licht door van die volgende woorden: De Eeuwige is één. De ene God voor de ene mensheid in al haar nood. God als de Ene, als Al-Ahad, geneest ons van onze eenkennigheid.

68. As-Samad, de Bestendige

De naam As-Samad voor God komt éénmaal in de Koran voor en wel in soera 112 Al-Ichlaas, De Toewijding.

Deze soera heeft een heel hoog nummer. Er zijn in totaal 114 soera's. Hoe hoger het soeranummer, hoe korter de soera is. Soera 112 luidt als volgt:

“Zeg: Hij is God, de Ene (Al-Ahad), God, de Bestendige(As-Samad); Hij heeft niet verwekt en is niet verwekt en niet één is er aan Hem gelijkwaardig.”

In een Arabisch woordenboek zul je bij het werkwoord samada vinden: standhouden, weerstaan, volharden. Bijvoorbeeld in de uitdrukking: de tand des tijds doorstaan. Je kunt dan ook de betekenis 'de Eeuwige' vinden bij de naam As-Samad. De context van de korte soera zou er ook op kunnen wijzen: God als de Ene en de Bestendige heeft niet verwekt en is niet verwekt. Dat zijn namelijk de kenmerken van de onbestendige schepping. Zo kan van de mens gezegd worden dat hij een sterfelijk onderdeel is van de opeenvolging van geslachten, van verwekt worden en zelf weer verwekken. Daarmee kan God niet vergeleken worden, Hij is As-Samad.

Om de betekenis van zo'n naam op het spoor te komen wil het nog wel eens helpen om te kijken waar het woord nog verder voorkomt in de Koran. Maar die optie gaat niet op: soera 112 is immers de enige plaats waar de woordstam smd voorkomt.

Het verbaast dan ook niet dat er in de islamitische uitlegtraditie verschillende wegen bewandeld worden. Je kunt bijvoorbeeld de naam van de soera als uitgangspunt nemen.

Elke soera heeft behalve een nummer, ook een naam, die van veel groter belang is. Ichlaas nu betekent: aandacht, toewijding, oplettendheid. Deze woordstam komt heel regelmatig in de Koran voor en het duidt dan op de toewijding van de echte gelovigen. Laten we als voorbeeld nemen soera 38:45-46:

“En gedenk Onze dienaren Ibrahiem en Ishaak en Ja'koeb, die kracht en inzicht hadden. Wij gaven hen reine toewijding, gerichtheid op de Woning.”

In de rabbijnse traditie spelen de drie aartsvaders Abraham, Izaäk en Jacob in dit verband een grote rol. Hun namen zijn namelijk verbonden aan de drie dagelijkse gebedsmomenten, de momenten van toewijding, 's ochtends, 's middags en 's avonds.

Het ochtendgebed is ingesteld door Abraham, want er is gezegd: *“En Abraham stond vroeg op in de morgen om te gaan naar de plaats waar hij voor de Eeuwige had gestaan (Genesis 19:27)”*.

Het middaggebed is ingesteld door Izaäk, want er is gezegd: *“En Izaäk ging in de middag uit om te mediteren in het veld (Genesis 24:63)”*. Het avondgebed is ingesteld door Jacob, want er is gezegd: *“En hij kwam bij een plaats, waar hij bleef overnachten, omdat de zon was ondergegaan (Genesis 28:10)”*.

Ook het Nieuwe Testament kent deze traditie van de drie aartsvaders Abraham, Izaäk en Jacob als de toegewijde gelovigen. Zij verwachtten een Woning, een Stad met fundamenten, waarvan God de ontwerper en bouwmeester is (Hebreeën 11:10).

Soera 112 heet soera Al-Ichlaas, De Toewijding. Dat betekent dat je je met heel je ziel en zaligheid aan deze God, de Ene, de Bestendige kunt toevertrouwen. Immers, in de ontrouw van de tijd blijft Hij de eeuwig Betrouwbare, de Bestendige bij alle wisseling in ons menselijk bestaan.

69. Al-Qaadir, de Machtige

We luisteren eerst naar een Korangedeelte, soera Het Vee, 6:34-39:

“Al vóór jouw tijd zijn er gezanten van leugens beticht geweest; maar de leugens waarvan men hen betichtte en het leed dat hun werd aangedaan verdroegen zij geduldig, totdat Onze hulp tot hen kwam. Er is niemand die Gods woorden veranderen kan; tot jou zijn immers al mededelingen over de gezondenden gekomen. En als hun afkerigheid van jou te erg is en als jij dan in staat bent om een hol in de aarde of een ladder tegen de hemel te zoeken en hun dan een teken te brengen..... Als God het gewild had, had Hij hen op het goede pad bijeengebracht. Wees dus niet één van de dwazen. Alleen zij die horen kunnen gehoor geven. De doden zal God opwekken en dan zullen zij tot Hem worden teruggebracht. En zij zeiden: Had er dan geen teken van zijn Heer tot hem neergezonden kunnen worden? Zeg: God heeft de macht (Al-Qaadir) om een teken neer te zenden, maar de meesten van hen weten het niet.”

We leren uit het bovenstaande dat Mohammed staat in de lange rij van profeten, die op moesten tornen tegen veel weerstand van hun tijdgenoten. God steekt Mohammed als het ware een hart onder de riem: Wat jou overkomt aan tegenstand en spot en ongeloof, dat overkwam ook eerdere profeten. Zij droegen hun lot met geduld. Doe jij dat ook. Je omgeving, je tijdgenoten vragen spectaculaire bewijzen om de waarheid van je woorden bevestigd te zien. Als je dan werkelijk in het nauw gedreven wordt, zou je wel een hol in de aarde of een ladder tegen de hemel willen om er tekenen van God te halen om je omstanders te overtuigen.

Zulke regels doen mij denken aan de apostel Paulus, die er in zijn Korinthe-brieven van getuigt dat hij enorm wordt aangevallen door tegenstanders, die hem zijn apostelschap betwisten. Zijn brieven zijn wel indrukwekkend, zeggen ze, maar zijn optreden valt wel erg tegen. En dan in hoofdstuk 12 van de tweede Korinthe-brief wordt Paulus ‘ dwaas’, door te wijzen op zijn bovenmenselijke religieuze ervaringen. Hij is ooit ‘weggevoerd naar het paradijs en heeft onuitsprekelijke woorden gehoord’. Kortom, hij heeft een ladder tegen de hemel gezocht om zijn tegenstanders te overtuigen. Maar dan breekt hij dit betoog abrupt af en verwijt zichzelf dat hij er dwaas aan heeft gedaan met dit soort ‘tekenen’ te komen.

Er is nog een Bijbelgedeelte waar we aan kunnen denken. Mensen, hedendaagse mensen, mensen van alle tijden, brengen godsdienst kennelijk in verband met heftige verschijnselen, grote emoties. Het moet lijken op een orkaan, op een aardbeving, op verwoestend vuur.

Die drie natuurverschijnselen worden genoemd in het verhaal van Elia op de berg Horeb. In 1 Koningen 19 wordt de vlucht van de profeet Elia vermeld. Ook een profeet, die door zijn omgeving in het nauw wordt gebracht. Te midden van alle onrecht van zijn tijd voelt hij zich ‘als de enige, die is overgebleven in de dienst van God’. In deze benarde toestand ontvangt hij een Godservaring. Maar in de natuurverschijnselen van orkaan, aardbeving en vuur is God niet. Pas als het stil wordt, ervaart Elia Gods aanwezigheid. Hij bedekt zijn gezicht met zijn mantel omdat hij weet dat het aankomt op het zintuig van het horen.

Zo zegt het ook de bovenstaande Korantekst: Alleen zij die horen kunnen gehoor geven.

Zwak en kwetsbaar ben je, profeet. God is Al-Qaadir, de machtige. Paulus verwoordt dat zo: “God heeft tot mij gezegd: Mijn genade is u genoeg, Mijn kracht openbaart zich ten volle in zwakheid. (2 Cor.12:9)”

70. Al-Moeqtadir, de Zeer Machtige

We beginnen met een stuk uit de Koran te lezen. Soera 'Pracht en praal', namelijk soera 43. De titel 'Pracht en praal' slaat op de toehoorders van de profeten. Deze soera beschrijft de weerloosheid van profeten tegenover hun tijdgenoten. In deze soera wordt vooral gedoeld op Ibrahiem (Abraham) en Mohammed. We lezen enkele verzen tussen vers 26 en 42. Deze bevatten beschrijvingen van de weerloosheid van de profeten tegenover hun tijdgenoten.

"Ibrahiem zei tot zijn vader en zijn volk: Ik heb niets te maken met wat jullie dienen, maar alleen met Hem, die mij geschapen heeft; Hij zal mij op het goede pad brengen. Dat maakte hij tot een blijvende uitspraak in zijn nageslacht. Misschien zullen zij (op hun schreden) terugkeren. En toen de waarheid tot zijn tijdgenoten kwam zeiden zij: Dit is toverij en wij hechten er geen geloof aan. En (over Mohammed) zeiden zijn tijdgenoten: Had deze Koran niet tot een aanzienlijk man uit de beide steden (Mekka en Medina) neergezonden kunnen worden? (Tot Mohammed zegt God ter bemoediging:) Wij (God) zullen het je tijdgenoten vergelden dan wel nog tijdens je leven dan wel na je dood. Want Wij hebben de macht (Al-Moeqtadir) over hen."

Wel vaker moet ik aan de levensgang van de profeet Jeremia denken als ik zulke regels in de Koran lees. Er was een complot tegen zijn leven beraamd. Jeremia had niets in de gaten; argeloze dwaas, zoals hij zichzelf noemt. Totdat God hem de ogen opende:

"De Heer liet mij weten dat men een aanslag op mij beraamde. En toen merkte ik het ook! Ik was argeloos als een lam dat meegenomen wordt om geslacht te worden; ik was me er niet van bewust dat ze iets tegen mij in het schild voerden. Maar U, almachtige Heer, bent een rechtvaardig rechter; U weet wat er in mensen omgaat. Met eigen ogen zal ik zien dat U het hen vergeldt, want ik heb U mijn zaak in handen gegeven (Jeremia 11:18-20)".

Wat is er menselijker dan dat de vermoeide en bedreigde profeet verlangt naar de tekenen van de almacht van God... God als Al-Moeqtadir, de Zeer machtige.

Ook de verhalen rondom Jezus van Nazareth lopen op deze situatie uit: Jezus en zijn leerlingen door een overmacht van tegenstanders in het nauw gedreven; overvallen in de nacht in de hof van Gethsemane. Wanneer men Jezus, de ongewenste profeet, gevangen neemt, wordt dat één leerling te machtig. Hij gaat tot de aanval over en verdedigt Jezus met zijn zwaard. *"Steek je zwaard weer bij je", beval Jezus hem. "Want iedereen die het zwaard trekt, zal door het zwaard omkomen. Denk je soms dat ik mijn Vader niet te hulp zou kunnen roepen? Als ik er om vroeg, zou Hij mij dadelijk bijstaan met meer dan twaalf legers engelen (Mattheüs 26:52-53)."*

God, Al-Moeqtadir, de zeer machtige. Heer der heerscharen, Heer Zebaoth.

Hoe betoont God deze macht? Mohammed wordt uitgelachen door zijn tegenstanders: Had deze Koran niet tot een *aanzienlijk* man uit de beide steden neergezonden kunnen worden? Jeremia is zo kwetsbaar als een lam. En Jezus weigert zijn leerlingen als een effectieve bodyguard te gebruiken. Hoezo, Al-Moeqtadir, de Zeer Machtige?

Gods grote macht is een weerloze overmacht via de kwetsbaarheid van zijn profeten.

71. en 72. Al-Moeqaddim, Hij, die naar voren haalt en Al-Moe'achchir, Hij, die achteruitstelt

Aandacht voor twee namen, die elkaars tegendeel vormen en op die manier bij elkaar horen. In de uitlegtraditie kun je twee kanten op. Je kunt denken aan plaats en je kunt denken aan tijd. Wanneer je denkt aan 'plaats', letterlijk: mensen een plaats geven, dan zullen Bijbellezers al gauw denken aan de volgende gelijkenis van Jezus:

"Hij vertelde de genodigden een gelijkenis, want hij had gezien hoe ze de ereplaatsen voor zichzelf kozen. Hij zei tegen hen: Wanneer u door iemand wordt uitgenodigd voor een bruiloft, kies dan niet de ereplaats, want misschien is er wel iemand uitgenodigd die voornamer is dan u en dan moet uw gastheer tegen u zeggen: "Sta uw plaats aan hem af."

Dan zult u beschaamd de minste plaats moeten innemen. Als u wordt uitgenodigd, kies dan de minste plaats, zodat uw gastheer tegen u zal zeggen: "Kom toch dichterbij". Dan wordt u eer betoond ten overstaan van iedereen die samen met u aan tafel aanligt. Want wie zichzelf verhoogt, zal vernederd worden en wie zich zelf vernedert zal verhoogd worden (Luc.14:7-11)."

Het is de gastheer, God zelf, die de plaatsen van de mensen bepaalt. Hij is het, die al diegenen achteruitstelt, die ten onrechte op de ereplaatsen zitten. Hij is Al-Moe'achchir. Maar Hij is ook degene, die hogerop laat komen en dichterbij in Zijn nabijheid brengt al diegenen, die zich zelf vernederen. Hij is Al-Moeqaddim, Hij die naar voren haalt.

Dit 'naar voren halen' en dit 'verder weg brengen' kan ook slaan op de tijd. We kennen in onze Nederlandse taal woorden, die -overgekomen uit andere talen- zo ingeburgerd zijn, dat je ze niet meer hoeft uit te leggen. Neem het woordje: 'dead-line'. Het is de tijdslijm, waarbinnen taken dienen te zijn volbracht. Hoe graag zouden we aan die deadline willen morrelen. Meestal zouden we die lijn naar achteren willen opschuiven, omdat we niet klaar zijn. Wanneer je het woord letterlijk neemt in al zijn dramatiek, dan betekent het de lijn tussen leven en dood. Er zijn verhalen in Bijbel en Koran, die over dat tijdsaspect van deze beide namen van God gaan. Laten we eerst luisteren naar de Bijbel. Weer een gelijkenis van Jezus:

"Dan zal het met het koninkrijk van de hemel zijn als met tien meisjes die hun olielampen hadden gepakt en erop uittrokken de bruidegom tegemoet. Vijf van hen waren dwaas, de andere vijf waren wijs. De dwaze meisjes hadden wel hun olielampen gepakt, maar geen extra olie. De wijze meisjes hadden behalve hun lampen ook olie in kruiken bij zich. Omdat de bruidegom op zich liet wachten, werden ze allemaal slaperig en dommelden ze in. Midden in de nacht klonk er luid geroep: "Daar is de bruidegom. Kom, ga hem tegemoet". Dat wekte de meisjes en ze brachten hun olielampen in orde. De dwaze meisjes zeiden tegen de wijze: "Geef ons wat van jullie olie, want onze lampen gaan al uit". De wijze meisjes antwoordden: "Nee, straks is er nog te weinig voor ons en jullie samen. Zoek liever een verkoper en koop zelf olie. Terwijl zij op olie uit waren, arriveerde de bruidegom en zij die klaarstonden gingen met hem naar binnen voor het bruiloftsfeest, waarna de deur gesloten werd. Enige tijd later kwamen ook de andere meisjes. Ze riepen: "Heer, Heer, laat ons binnen". Maar hij antwoordde: "Ik ken jullie werkelijk niet". Wees dus waakzaam, want jullie weten niet op welke dag en op welk tijdstip hij komt (Mattheüs 25:1-13)."

We lezen nu enkele verzen uit de Koran, uit soera De Dageraad (soera 89:21-30):

"Maar nee, wanneer de aarde tot gruis vergruisd wordt en jouw Heer en de engelen rij na rij komen, en wanneer op die dag de hel gebracht wordt, op die dag laat de mens zich vermanen. Maar wat moet hij dan met de vermaning? Hij zegt: O, had ik mij maar beter voorbereid tijdens mijn leven. Maar op die dag is er niet één die bestraft zoals Hij en niet één die in de boeien slaat zoals Hij. O ziel, die rust gevonden heeft, keer terug tot uw Heer, welvoldaan en welgevallig. En treed binnen te midden van Mijn dienaren en treed binnen in Mijn tuin."

Zoals het verhaal van de dwaze en wijze meisjes in Mattheüs 25 staat in het grote geheel van de prediking van het laatste oordeel, zo zijn ook deze Koranverzen in dat perspectief te lezen. De eerste regels gaan kennelijk over mensen, die te laat denken aan de dwaasheid van hun leven. Zij verwijten

zichzelf: Had ik mij tijdens mijn leven maar beter voorbereid op dit moment van het oordeel. Voor hen is er straf, zijn er boeien en zij worden buitengesloten.

De laatste regels, soera 89:27-30, worden gezegd over de mensen, die zich tijdens hun leven terdege hebben voorbereid, hebben gezorgd voor 'extra olie voor onderweg', zoals de wijze meisjes. Zij mogen ingaan tot de tuin, tot het feest van hun Heer.

De Eeuwige is Al-Moeqaddim, Die dichterbij brengt en Al-Moe'achchir, Die verder weg brengt. De dag en het uur van Zijn komst, dat tijdstip van de beslissing over dood en leven, kent alleen God. Hij kan het dichterbij brengen en Hij kan het uitstellen.

Maar wat kunnen wij mensen dan doen als wij het moment van de deadline niet kennen?

Het antwoord luidt: Wees waakzaam, want je weet dag noch uur.

Nu kent diezelfde Engelse taal ook het woord: lifeline. Dat is zoveel als een reddingsboei, een vitale verbindingsslijn. Laten we nog eens luisteren naar de Koran:

"En als God de mensen het onrecht dat zij plegen zou aanrekenen, dan zou Hij niets wat zich op aarde roert in leven laten. Maar Hij geeft hun uitstel tot een vastgestelde termijn (soera De Bijen, 16:61)."

Uit regels als deze blijkt dat God Al-Moe'achchir is; een God die onrechtvaardigen nog uitstel verleent. Uitstel verlenen is hier de vertaling van het werkwoord met de drieletterige stam: *a ch r*. Er wordt de mens nog een kans geboden tot omkeer en inkeer. Het doet mij sterk denken aan de bedoeling van de apostel Paulus in de Romeinenbrief. Ook Paulus gaat uit van de algehele onrechtvaardigheid onder mensen en "de deadline" waar dat alles op uitloopt.

Ook Paulus deelt echter het geloof in God als Al-Moe'achchir, Hij die uitstel verleent.

Luister naar Romeinen 2:4:

"Of veracht u dan Gods onbegrensde goedheid, geduld en verdraagzaamheid en weet u niet dat zijn goedheid u tot inkeer wil brengen?"

Je zou het woord 'verdraagzaamheid' in dit verband heel goed kunnen lezen als 'ver-traagzaamheid' of 'ver-daagzaamheid'. God ver-daagt immers de oordeelsdag; Hij is langzaam in zijn toorn. Hij vertraagt die toorn als het ware. Hij verdraagt nog een bepaalde tijd zijn mensen in al hun schuld. In hope echter dat zij van die hun toegemeten genade-tijd gebruik maken om terug te keren van hun dwaasheid, om eindelijk wijs te worden.

Geloof in God als Al-Moeqaddim en Al-Moe'achchir maakt dat de vrees voor de deadline verandert in de vreugde om de lifeline, de reddingsboei, die ons van Godswege wordt toegeworpen.

73. t/m 76. Al-Awwal de Eerste, Al-Aachir de Laatste, Al-Zaahir de Zichtbare, Al-Baatin de Verborgene

In de reeks meditaties over de namen van God in de Islam nu aandacht voor vier namen tegelijk: De reden, waarom we deze namen alle vier bij elkaar noemen, is eenvoudig. Alle vier deze namen komen maar één maal voor in de Koran. En alle vier worden in één adem genoemd in één Koranvers: soera 'het IJzer' , 57:3.

Laten we naar enkele regels luisteren:

“Al wat er in de hemelen en op aarde is, prijst God, want Hij is de machtige, de wijze. Hij heeft de heerschappij over de hemelen en de aarde. Hij geeft leven en laat sterven en Hij is almachtig. Hij is de eerste en de laatste, de zichtbare en de verborgene, hij is alwetend.”

Deze soera houdt zich bezig met het probleem van huichelarij, schijnheiligheid. Het gaat over aanhangers van de vroege islam, die geen aanhangers bleken te zijn. Opportunisten, die met de beweging van Mohammed meeliepen, indien dat voordelig was maar in tijden van nood de groep weer verlieten. Deze soera bevat een duidelijke verwijzing naar het verhaal van de vijf dwaze en de vijf wijze maagden uit het evangelie van Mattheüs (Matth. 25).

In soera 57 komen deze regels voor:

“Op de dag dat de huichelaars en de huichelaarsters zeggen tot hen die geloven: Wacht toch, dan kunnen wij van jullie licht het onze aansteken. Dan wordt er tot hen gezegd: Ga maar naar achteren terug en zoek zelf maar licht. Dan wordt er tussen hen een muur opgetrokken met een poort; aan de binnenkant ervan is barmhartigheid, maar aan de buitenkant, ervoor, is de bestraffing. Zij roepen hen toe: Waren wij niet met jullie? Zij zeggen: Zeker wel, maar jullie hebben jezelf in verzoeking gebracht, jullie hebben afgewacht en getwijfeld (soera 57:13-14).”

In tijden van nood leert men zijn vrienden kennen. En zijn vriendinnen. Die zeiden, in tijden van voorspoed en succes, 'ja' tegen het verhaal van hun voortrekker. Of hij nu Mozes heette, Jezus of Mohammed. Alle drie hebben momenten gekend dat de grote aanhang wegsmolte als sneeuw voor de zon. In tijden van nood bleven maar heel weinig getrouwen over. Bij Mozes kunnen we denken aan de opstand van Korach. Dat was zo'n grote tegenbeweging tegen Mozes en zijn broer Aäron, dat Mozes in feite alleen nog zijn broer als steun kon beschouwen. Jezus heeft hetzelfde ervaren: zijn immense aanhang op Palmzondag was binnen enkele dagen verdwenen, toen een massieve tegenbeweging tegen hem op gang kwam. Zijn naaste leerlingen verlieten hem en hij had zelfs geen broer in dat uur van nood, die hem kon bijstaan. Ook de Koran tekent keer op keer de verraderlijkheid, de onbetrouwbaarheid onder de aanhang van Mohammed. Een refrein in de Koran is: *“De meesten geloven niet”*.

Te midden nu van deze universele menselijke ervaring van onzekerheid over de betrouwbaarheid van mensen, wordt God genoemd 'de Betrouwbare', en wel in vier namen: de Eerste, Al-Awwal; de Laatste, Al-Aachir; de Zichtbare, Al-Zaahir; de Verborgene, Al-Baatin. De namen 'de Eerste' en 'de Laatste' horen bij het tijdsaspect: God is dezelfde aan het begin, in het midden en aan het einde.

De twee volgende namen belichten dezelfde betrouwbaarheid van God, nu onder het aspect van plaats: de zichtbare is dezelfde als de verborgene. Dat wordt nog het beste duidelijk aan deze gelijkenis uit het Lucas-evangelie:

“Waarom roepen jullie Heer Heer tegen mij en doen niet wat ik jullie zeg? Ik zal jullie vertellen op wie degene lijkt die bij me komt, naar mijn woorden luistert en ernaar handelt: Hij lijkt op iemand die bij het bouwen van zijn huis een diep gat groef en het fundament op de rotsgrond legde. Toen er een overstroming kwam, beukte het water tegen dat huis, maar het stortte niet in omdat het degelijk gebouwd was. Wie wel naar mijn woorden luistert, maar niet doet wat ik zeg, lijkt op iemand die een huis bouwde zonder fundament, zodat het meteen instortte toen het water ertegen beukte en er alleen een bouwval overbleef (Lucas 6:47-49).”

De beide gebouwen zagen er van buiten hetzelfde uit. Bij noodweer bleek echter hoe krakkemikkig dat ene huis van binnen was: het stortte in. Zo niet God: Hij is dezelfde als zichtbare en als verborgene: de betrouwbare.

In de Koran komt een vergelijkbare parabel voor. Nu niet in het beeld van een huis maar in het beeld van een tuin.

“Jullie, die geloven! Maakt jullie aalmoezen niet waardeloos door gepoch en ergernis zoals hij die zijn bezit weggeeft zonder te geloven in God en de laatste dag. Hij lijkt bijvoorbeeld op een rots met aarde erop. Dan treft hem een stortregen en die laat hem kaal achter. Zij hebben geen macht over iets dat zij verworven hebben. En God wijst de ongelovigen de goede richting niet. Zij die hun bezittingen geven als bijdrage in hun streven naar Gods tevredenheid en om hun zielen te sterken, lijken bijvoorbeeld op een tuin op een heuvel. Dan treft hem een stortregen en hij brengt het dubbele aan voedsel op. En als hem geen stortregen treft dan wel dauw. En God doorziet wel wat jullie doen (soera ‘De Koe’, 2:264-265).”

Schijnheiligheid komt in tijden van nood aan het licht. De buitenkant van iemand blijkt niet zijn binnenkant. Evenzeer als ware vroomheid vruchten blijft afwerpen zelfs bij nood en ontij. Ja, dan zelfs dubbele opbrengst geeft. Het zichtbare en verborgene bij iemand stemmen overeen.

Bijbellezers zal het niet ontgaan dat reeds Jesaja over God sprak als de Eerste en de Laatste (Jesaja 44:6-8). Aanduidingen van God, die doorwerken in het Nieuwe Testament. De Eerste en de Laatste. Voor Grieks sprekenden aangepast: *“Ik ben de alfa en de omega, zegt God, de eeuwige, die is en die was en die komt, de almachtige”* (Openbaring 1:4-8). Alfa en omega als de eerste en de laatste letter van het Griekse alfabet.

In de leer van de uitleg van de Koran komen we de woorden zaahiriyya en baatiniyya tegen.

We herkennen hierin de woordstam van ‘zichtbaar zijn’ en ‘verborgen zijn’. De ene theologische school, die van de zaahiriyya, legt de nadruk op de letterlijke interpretatie van de Koran (zeg maar de direct zichtbare betekenis van een woord). De andere theologische school, die van de baatiniyya, zoekt naar de verborgen betekenis van de tekst.

Het doet denken aan de vier benaderingswijzen in de joodse exegese: pesjat (letterlijk), remez (verwijzend), deresj (die je moet zoeken), sod (de verborgen betekenis).

De traditie zegt: als je de beginletters van deze vier benaderingswijzen achter elkaar zet - met toevoeging van twee klinkers - krijg je het woord: pardes, tuin. Als om aan te duiden dat je die benaderingswijzen vooral niet tegen elkaar uit moet spelen. In de wisselwerking van die benaderingswijzen gaat pas de volle betekenis van een tekst tot je spreken.

77. Al-Waalie, de Beschermmer

Deze naam komt één maal voor in de Koran en wel in soera 13, genaamd 'De Donder'.

"Had er dan geen teken neergezonden kunnen worden?" Die woorden keren als een refrein in heel de Koran terug. Ook in deze soera. Allerlei tekenen van Godswege worden opgesomd: de schepping van hemel en aarde, de wisseling van dag en nacht en in het bijzonder Gods macht die zich toont in het geweld van donder en bliksem. Vandaar de naam van deze soera: de Donder. We luisteren nu naar enkele verzen in het bijzonder:

"God is de kenner van het verborgene en het waarneembare, Hij is de grote en de verhevene. Het maakt niet uit of iemand van jullie in het geheim spreekt of in het openbaar of zich 's nachts verbergt of overdag openlijk rondloopt. Ieder mens heeft een geleide (van engelen) voor zich en achter zich, die hem op Gods bevel behoeden... Buiten God hebben zij geen beschermmer (Al-Waalie)." (13:9-11)

Ook in de Bijbel komen engelen regelmatig ter sprake. Aan aartsvader Jacob verschijnen engelen in zijn droom, die langs een ladder tussen aarde en hemel opklimmen en afdalen.

De engel Gabriël kondigt Maria de geboorte van haar zoon aan.

In de Koran is het God die via de engel Gabriël aan Mohammed zijn openbaringen schenkt.

In bovenstaand vers uit soera 13 hebben we te maken met beschermengelen (ook wel geleide-engelen genoemd). *"Ieder mens heeft een geleide of een gevolg van engelen voor zich en achter zich die hem op Gods bevel behoeden."* In dat woord 'behoeden' mag ook gehoord worden: bewaren, onthouden, bijhouden van wat wij nu zouden noemen een 'elektronisch levensdossier'. Die 'notulerende' engelen houden alles bij wat je denkt, zegt en doet, ten kwade en ten goede. Het maakt dus niet uit of je in het geheim spreekt of openlijk, overdag of 's nachts.

Die engelen doen dat alles niet op eigen houtje, maar op Gods bevel. Van God hangt in laatste instantie je bescherming af. Hij is Al-Waalie, de Beschermmer.

In de joodse traditie is er de gewoonte op de avond van de sabbat engelen te begroeten. Deze engelen van God begeleiden de mens op sabbat van begin tot einde. Die begroeting vindt plaats in een lied, dat ook buiten het jodendom gezongen wordt:

*"Vrede aan U, dienstengelen van de verheven koning.
Wie is die koning? De koning der koningen, de heilige, gezegend zij Hij.
Uw komst zij tot zegen, dienstengelen van vrede van de verheven koning.
Wie is die koning? De koning der koningen, de heilige, gezegend zij Hij."*

Heel toepasselijk wordt dat lied afgesloten met twee psalmverzen: *"Want voor u geeft God zijn engelen opdracht u te behoeden op al uw wegen"* (Psalm 91:11) en *"Moge de Eeuwige waken over uw vertrek en uw aankomst, van nu aan tot in eeuwigheid"* (Psalm 121:8).

Het volgende gebed uit de christelijke traditie ademt hetzelfde besef dat alleen God onze beschermmer (Al-Waalie) is:

*"Heer, wees vóór ons en leid ons, wees achter ons en drijf ons,
wees onder ons en draag ons, wees boven ons en zegen ons.
Wees rondom ons en bescherm ons, wees in ons, opdat geest, ziel en lichaam
- uw eigendom - U waardig dienen en uw naam heiligen. Amen."*

78. Al-Moeta'aalie, de Verhevene

Deze naam, Al-Moeta'aalie komt één maal in de Koran voor en wel in soera Ar-ra'd, De Donder (soera 13:9). We beginnen te lezen bij vers 8:

“God weet wat iedere vrouw draagt en hoe de baarmoeders afnemen en hoe zij toenemen en alles heeft bij Hem een maat. Hij is de kenner van het verborgene en het waarneembare, de Grote, de Verhevene (Al-Moeta 'aalie)”.

Door de combinatie van de verhevenheid van God met zijn niet aflatende bemoeienis met ons mensen, werd ik herinnerd aan Psalm 113:

*.... “Verheven boven alle volken is de Heer, verheven boven de hemel is zijn luister.
Wie is gelijk aan de Heer, onze God, die hoog daar boven zijn woning heeft,
die zijn oog richt naar beneden, in de hemel en op de aarde?
Hij verheft uit het stof wie berooid is, uit het vuil tilt Hij op wie alles ontbeert.
Hij laat hem wonen bij hooggeplaatsten, bij de hoogsten van zijn volk.
De onvruchtbare vrouw laat hij wonen in het huis, een vrolijke moeder van kinderen.”*

Die laatste regel van de Psalm voert ons ook weer naar de Koranregel over God die de baarmoeders kent, hoe zij afnemen en toenemen. Het is immers God, de verhevene, die drie sleutels altijd in eigen hand houdt: de regen, de (kinder-)zegen en de opstanding der doden.

Ik heb ooit eens een Bijbel gekocht, Oude en Nieuwe testament, in de Arabische taal. Bedoeld voor al die christenen, die Arabisch spreken. Natuurlijk ben je dan soms nieuwsgierig of zo'n woord moeta'aalie, verheven, ook hier en daar in die Arabische Bijbel voorkomt. En jawel!

Juist Psalm 113:4 geeft dit woord: ar-rabbuun moeta'aalie ala al-amami: de Heer is verheven boven de volken.

In de rabbijnse traditie is er het volgende verhaal bij de uitleg van deze Psalm. In de zestiende eeuw naderde de Osmaanse dynastie zijn hoogtepunt. Vanuit Istanbul regeerden de sultans over grote delen van de volken rond de Middellandse Zee en tot diep in Europa. Boedapest was anderhalve eeuw in Turkse handen. Ook in Palestina regeerden de islamitische Osmanen.

Sultan Suleyman gaf opdracht te zoeken naar de fundamenten van de tempel van Salomo, zijn grote naamgenoot. De ambtenaar belast met deze opdracht, werd na enige tijd tamelijk moedeloos, want er waren hoegenaamd geen resten meer van enige tempel te vinden. Totdat hij een (christelijke) vrouw een zak afval zag storten op een precies uitgekende plaats. De ambtenaar vroeg haar naar de reden hiervan. Temeer daar hij hoorde dat ze helemaal uit Bethlehem kwam. Hebben jullie daar geen vuilstortplaats, vroeg hij. Toen antwoordde ze: Onze (christelijke!) priester zegt, dat op deze plaats ooit de tempel van Salomo stond. Iedereen die er nog meer puin en vuilnis op gooit zal ooit rijk beloond worden.

Toen de ambtenaar dit hoorde berichtte hij dit aan de sultan. De ambtenaar kreeg de opdracht om duizenden munten te strooien bij die bewuste plek. Toen werd de bevolking van Jeruzalem uitgedaagd om naar waardevolle munten op die plaats te zoeken. Het gevolg was dat er tonnen puin werden geruimd totdat de westelijke muur van het oude tempelcomplex te voorschijn kwam.

Zegt immers het Psalmwoord niet: *“Uit het vuil tilt Hij op wie alles ontbeert”*. De allerheiligste plek, de tempel, bedolven onder puin en vuil, wordt weer aan het licht gebracht en gereinigt van alle schande. De Verhevene, Al-Moeta'aalie, is het, die zeer laag neerziet.

En verheft uit het stof. Die de onvruchtbare maakt tot vrolijke moeder van kinderen.

79. Al-Barr, Schenker van vroomheid

De naam Al-Barr voor God komt éénmaal in de Koran voor. In de soera, die getiteld is: 'De Berg', soera 52.

In deze soera wordt Mohammed door zijn tegenstanders ervan beticht een waarzegger en een bezetene te zijn. Die tegenstanders zijn de Mekkanen, die nog helemaal niet staan te trappelen om zijn volgelingen te worden. Integendeel. Wat dat betreft deelt Mohammed het lot van Mozes en Jezus. Wanneer Mozes wel heel lang op de berg Sinai blijft om Gods Thora te ontvangen, komen de mensen bij zijn broer Aäron en zeggen tot hem: *"Maak een god voor ons, die voor ons uit kan gaan, want wat er gebeurd is met die Mozes, die ons uit Egypte geleid heeft, weten we niet (Exodus 32:1)"*.

'Die Mozes'... Je hoort ze denken: "Die is zeker niet goed geworden op de berg. We hebben het altijd al een vreemde vogel gevonden".

In het Nieuwe Testament wordt Jezus met zoveel woorden voor 'bezetene' uitgemaakt. In een discussie in Johannes 7 horen we dit gesprek (Jezus zegt daar): *"U hebt van Mozes toch de wet gekregen? Maar niemand houdt zich aan de wet. Waarom probeert u mij te doden?" Zijn tegenstanders antwoorden: "U bent bezeten!" (Johannes 7:19-20)*.

In soera 52 roept Mohammed zijn volksgenoten op zich af te wenden van hun onrecht en zich om te keren naar God, die een troost is voor de godvrezenden. Immers, voor wie ontzag toont voor Gods woord, betoont God zich als Al-Barr, Schenker van vroomheid (soera 52:28).

Het is merkwaardig gesteld met dat woordje 'vroom'. Als Nederlanders zijn wij vertrouwd met dat woordje in ons volkslied, het Wilhelmus. Mogelijk het meest geliefde couplet van alle vijftien coupletten is het zesde couplet:

*"Mijn schild ende betrouwen, zijt Gij, o God, mijn Heer!
Op U zo wil ik bouwen, verlaat mij nimmermeer!
Dat ik toch vroom mag blijven, uw dienaar t'aller stond,
de tirannie verdrijven, die mij mijn hart doorwondt."*

In oude liedbundels stond er nog wel eens een uitleg bij dat woordje 'vroom'. Namelijk: vroom betekent ook dapper, moedig, standvastig.

In soera 19 ('Mirjam') wordt van twee figuren gezegd dat zij 'barr', 'vroom' zijn. Van Johannes de Doper en van Jezus. Soera 19:12-15 gaat over Johannes de Doper (Jahja in de Koran) en de verzen 30-33 gaan over Jezus (Isa in de Koran). Van beiden wordt gezegd, dat zij trouw waren aan de Thora; van beiden wordt gezegd dat zij 'vroom' waren en wel het tegendeel van geweldenaars. Beiden zijn als martelaren, als 'vromen' onder de handen van geweldenaars gevallen. Zij bleven Gods dienaren "t'aller stond".

God, Al-Barr, de Schenker van vroomheid, had hen vroomheid, dat is moed en standvastigheid geschonken.

Ook in het uur van hun dood.

80. At-Tawwaab, Hij, die het berouw aanvaardt

Onlangs las ik de roman 'Wat de dag verschuldigd is aan de nacht'. Het boek is geschreven door een hoge Algerijnse militair, die onder de schuilnaam Yasmina Khadra schrijft. De hoofdpersoon van het verhaal is een Algerijnse jongen, Joenoes geheten, die voor de Tweede Wereldoorlog opgroeit in de havenstad Oran. Eerst in bittere armoede, maar na zijn adoptie door zijn oom, een apotheker, gaat hij deel uitmaken van een andere wereld. Hij komt letterlijk uit de nacht van de Algerijnse armoede in het daglicht van de Europese, Franse cultuur. Zijn oom is van Arabische afkomst, zijn tante is een Europese. Zij noemt haar pleegzoon niet meer Joenoes, maar Jonas. De jongen is naar de profeet uit het Oude Testament genoemd. De christenen noemen hem alleen Jonas of Jona, evenals de joden. De koran echter spreekt van Joenoes. Ik verklap hier de gang van de roman niet. Je voelt dat het zal gaan om de dubbele loyaliteit, die deze jongen zijn leven lang zal koesteren, enerzijds voor de moslimcultuur, waar hij uit voortkomt en anderzijds voor de christelijke cultuur, waaraan hij zoveel dankt.

De roman maakt ons weer bewust, door die twee namen die de jongen draagt, Joenoes en Jonas, dat het in Koran en Bijbel om dezelfde verhalen gaat. De Bijbel kent het verhaal van Jona de profeet. Jona krijgt de opdracht naar Ninevé te gaan. Het kwaad van de stad was "opgestegen tot Gods aangezicht". Jona moest ze tot om-keer, tot berouw, bewegen. Jona weigert. Hij weet dat de Eeuwige barmhartig is en berouw aanvaardt. Na zijn vlucht met het schip, zijn verblijf in de vis en zijn redding krijgt Jona ten tweeden male de opdracht naar Ninevé te gaan en de bekering van zonden te preken. Hij voert Gods opdracht uit en Ninevé toont berouw en doet boete en God van zijn kant toont zich At-Tawwaab, de Aanvaarder van het berouw.

Jona, de Visman, zoals hij in de Koran ook genoemd wordt, behoort tot de verhalen die tot de verbeelding spreken. Vooral ook door die vis. Toen Jonas in de walvis zat, ja wat gebeurde er toen? Toen vond de in-keer, de om-keer en de terug-keer van Jona zelf naar God plaats. Het smeekgebed van Jona in de vis drong door tot God. En God betoonde zich At-Tawwaab, de Aanvaarder van het berouw, van de profeet zelf. Noem het een vis, zelfs een walvis, noem het een levenscrisis, waar je uit gered wordt. Bijbel en Koran kennen Jona, Jonas, Joenoes, de Visman.

Het Jona-verhaal heeft, juist ook in joodse ogen, een universele strekking. Immers, een niet-joodse stad, een Irakese stad, zouden we nu zeggen, wordt door Gods oproep tot omkeer bewogen. Zo heeft ook Jezus van Nazareth het Jona-verhaal beleefd.

Mattheüs 12:38 en volgende: *"Enkele Schriftgeleerden en Farizeeën kwamen met deze vraag: Meester, we zouden graag een teken van u zien. Jezus antwoordde: Dit is een verdorven en trouweloze generatie. Ze verlangt een teken, maar ze zal geen ander teken krijgen dan dat van de profeet Jona. Op de dag van het oordeel zullen de Ninevieten samen met deze generatie opstaan en haar veroordelen; want zij hadden zich bekeerd na de prediking van Jona"*.

Wie nu soera 10, getiteld soera 'Joenoes', ter hand neemt, leest het volgende:

"Zij, tegen wie het woord van jouw Heer zich bewaarheid heeft, zullen niet geloven, ook al komt elk teken tot hen; totdat zij de pijnlijke bestraffing zien. Waarom is er geen andere stad geweest, die tot geloof kwam dan het volk waar Joenoes preekte? Toen zij tot geloof kwamen hieven Wij de bestraffing van de schande op" (10:96-98).

God toonde zich At-Tawwaab, de Aanvaarder van het berouw. Van Ninevé nog wel. Een aansporing voor de ongelovige tijdgenoten van Jona, van Jezus, van Mohammed om in het voetspoor te gaan van Ninevé, of all places.

En aan den lijve te ervaren dat God At-Tawwaab is, de Aanvaarder van berouw.

81. Al-Moentaqim, Hij, die wreekt

Kan dat wel? De naam 'Wreker' onder de schoonste namen van God? Druist dat niet in tegen de vele namen, die nu juist Gods barmhartigheid en lankmoedigheid, zijn verhevenheid en goedheid beklemtonen? Denkt u niet dat dit een aarzeling is van West-Europese christenen, die het christendom tot een vriendelijke boodschap van verdraagzaamheid hebben gemodelleerd? Nee, die aarzeling is merkbaar binnen de Islam zelf, vanaf het begin. Er is binnen de Islam een traditie die deze naam niet onder de negenennegentig schone namen van God rekent. Er is ook een groep, die zegt: kijk eens goed waar deze naam, Al-Moentaqim geplaatst is in de volgorde van de namen. De twee namen er aan voorafgaande luiden Al-Barr, de Welwillende en At-Tawwaab, de Aannemer van het berouw. En de twee namen die op Al-Moentaqim volgen luiden Al-'Afoew, de Vergever en Ar-Ra'oef, de Milde. Die aanstootgevende naam de Wreker wordt dus behoorlijk in evenwicht gehouden door "de burenen." Zo gezien kan deze naam gehandhaafd worden.

Er is nog een reden, waarom de meerderheid van de overlevertaars deze naam hebben gerechtvaardigd: deze naam van God maakt nu eenmaal een vitaal onderdeel uit van de boodschap van de Koran. En omdat de Koran de woorden van de Bijbel wil bevestigen, voegen wij er aan toe: God als de Wreker behoort evenzeer tot de boodschap van de Bijbel.

Laten we eens luisteren naar Psalm 79 de verzen 6 en 7:

"Stort uw toorn uit over de volken die u niet kennen, over koninkrijken die uw naam niet aanroepen, want zij hebben Jacob verslonden en zijn woonplaats verwoest".

Aan het eind van de joodse paasmaaltijd worden deze verzen gezegd als een uiting van gerechtvaardigde woede van het geteisterde joodse volk. De traditie ontstond in de middeleeuwen als reactie op de vervolgingen tijdens de kruistochten.

Hoe is het in de Koran? Luisteren we naar het volgende vers: *"En wie is er zondiger dan hij die met de tekenen van zijn Heer vermaand is en er zich dan van afwendt? Wij nemen wraak op de boosdoeners"* (soera 32:22, soera 'De eerbiedige buiging').

In dit speciale geval gaat het om afvalligen binnen de Islam. Daar gebruikt de Koran deze zeer strenge uitspraak. Het opvallende is, dat het sprekend lijkt op de taal en de toon van de Hebrëenbrief in het Nieuwe Testament: *"Want wie ooit het weldadige woord van God en de kracht van de komende wereld ervaren heeft en vervolgens afvallig is geworden, kan onmogelijk een tweede maal bekeerd worden, omdat zo iemand als het ware Christus opnieuw gekruisigd heeft. God zal het wreken"* (Hebr. 6:4-8 en 10:26-31).

Uit het verband gerukt kunnen teksten uit Bijbel en Koran haat zaaien. Maar in zijn verband gelezen word je verrast zowel in de Koran als in de Bijbel.

Immers in soera 32:21 staat: *"Misschien zullen zij terugkeren"*! En in Hebrëen staat: *"Ook al spreken wij zo (namelijk over de wrekende God), wij zijn er van overtuigd dat u op de goede weg bent. God vergeet uw liefde niet."* (Hebr.6:9).

God, de Wreker, Al-Moentaqim, staat niet voor niets in het verband met zijn collega-namen: de Welwillende, de Aannemer van berouw (er aan voorafgaande), en de Vergever, de Milde (er op volgende). Ook al spreken Bijbel en Koran zo, namelijk over God als Wreker, ze hopen op iets beters: *"Misschien zullen ze terugkeren"* en *"God vergeet uw liefde niet"*.

82. Al-'Afoew, de Kwijtscheldende

We luisteren dit keer eerst naar een gelijkenis van Jezus in het Mattheüs-evangelie:

"Het is met het koninkrijk van de hemel als met een koning, die rekenschap wilde vragen van zijn dienaren. Toen hij daar mee begonnen was, bracht men iemand bij hem die hem tienduizend talent schuldig was. Omdat hij niets kon terugbetalen, gaf zijn heer bevel dat de man samen met zijn vrouw en kinderen en alles wat hij bezat verkocht moest worden, zodat de schuld kon worden ingelost. Toen wierp de dienaar zich aan de voeten van zijn heer en smeekte hem: Heb geduld met mij, ik zal u alles terugbetalen. Zijn heer kreeg medelijden, hij liet hem vrij en schold hem de geleende som kwijt"

Matth.18:23-27. In een Arabisch Nieuwe Testament staat voor kwijtschelden het werkwoord 'afaa'. In het vervolg van de gelijkenis doet deze dienaar, aan wie een immens bedrag is kwijtgescholden, moeilijk over een onnozel sommetje dat een ander aan hem verschuldigd is. Hij blijkt feitelijk deze enorme kwijtschelding helemaal niet waard te zijn.

Ik heb eens een uitleg gelezen van deze gelijkenis, die er van uit gaat dat de leerlingen van Jezus de hoofdpersoon met naam en toenaam kenden. Een Galilese boer, die door het toen heersende systeem in een wurggreep van woekeraars gekomen was met een enorme schuld. De Galilese boer was voorheen een kleine zelfstandige geweest, maar was praktisch teruggevallen tot de status van slaaf. De heersers van die dagen uit het huis van Herodes de Grote hadden de mensen verpletterd met zware belastingen en weerspannige boeren waren onteigend. Om aan die onteigening te ontkomen leende de boer bij een geldschieder. Maar zijn onbetaalde schulden bleven zich ophopen en bereikten reusachtige hoogten. Wanneer dan de geldschieder zijn geld terug wilde zien werd de boer met vrouw en kinderen en al wat hij bezat verkocht. Hij werd slaaf.

In deze atmosfeer van economische onderdrukking komt Jezus nu met zijn prediking van het 'aangename jaar des Heren', namelijk het jubeljaar, zoals beschreven in Leviticus 25 en hernomen door Jesaja 61. Het ging om vier zaken: het braak laten liggen van het land, kwijtschelding van schulden, vrijlating van slaven en herverdeling van kapitaal (grond en huizen). In het zevende jaar (het sabbatsjaar) kwamen al elementen van deze opdracht naar voren. Maar het jaar na zeven sabbatsjaren, het vijftigste jaar dus was het jubeljaar.

Jezus staat in deze traditie van Mozes en Jesaja: omdat God de kwijtscheldende is (de koning in de gelijkenis), hebben wij mensen de opdracht kwijtscheldend te zijn.

In de Koran komt de naam Al-'Afoew voor God een paar keer voor. Zo bijvoorbeeld in soera 4:149 (soera Al-Nisaa, 'de vrouwen'):

"Indien gij openlijk goed bedrijft of in stilte, of iets slechts uitwist ('afaa), dan is Allah in vergeving uitwissend (Al-'Afoew) en machtig".

Hier komt de uitdrukking voor dat de mens 'iets slechts' (bijvoorbeeld door een ander hem aangedaan) uitwist. Hij betoonde zich als mens al-'afoew, uitwissend, kwijtscheldend. Op zijn beurt betoont zich nu God ook Al-'Afoew, Kwijtscheldend, Uitwissend. In de Korantekst wordt namelijk aan de kant van de mens hetzelfde werkwoord gebruikt (uitwissen) als aan de kant van God (uitwissend).

De slaaf geworden boer in de gelijkenis van Jezus wordt gevraagd nu ook zelf anderen te 'vergeven', schulden kwijt te schelden. Van hem wordt iets binnen zijn mogelijkheden gevraagd: zijn lotgenoot, zijn medeslaaf, zijn (bescheiden) schuld kwijt te schelden.

83. Ar-Ra'oef, de Meedogende

We luisteren naar enkele verzen uit soera 2, 'De Koe' (soera 2:142-144):

“De dwazen onder de mensen zullen zeggen: Wat heeft hen afgewend van hun gebedsrichting waaraan zij gewoon waren? Zeg: Van God is het oosten en het westen; Hij wijst aan wie Hij wil de goede richting naar een juiste weg. Zo hebben Wij jullie gemaakt tot een evenwichtige gemeenschap opdat jullie getuigen zijn over de mensen en opdat de gezant getuige zal zijn over jullie. Wij hebben de gebedsrichting waaraan jullie gewoon waren slechts ingesteld opdat Wij zouden weten wie van hen zich op hun hielen omdraaien en de gezant volgen. Het was inderdaad moeilijk, behalve voor hen aan wie God de goede richting wijst. God is niet zo dat Hij jullie geloof verloren laat gaan. God is voor de mensen vol mededogen (Ar-Ra'oef) en een erbarmmer.”

Toen ik op bezoek ging naar mijn zus en haar familie in Nieuw-Zeeland, maakten we een tussenlanding in Kuala-Lumpur in Maleisië. In de hotelkamer waar we overnachtten bevond zich op het plafond in een hoek van de kamer een groen geschilderde pijl. Er bevond zich nergens enige uitleg op het nachtkastje. Een aanwijzing voor een vluchtroute bij brand was uitgesloten. Aan de buitenkant bevond zich geen brandtrap of iets dergelijks. Wat bedoelde die pijl? Tot het kwartje viel. Dat kon niet anders zijn dan de gebedsrichting voor moslims: Mekka in Saoedi-Arabië. Onze hierboven aangehaalde Koranverzen maken ons er deelgenoot van, dat die gebedsrichting niet altijd Mekka is geweest. Binnen de islam is er de volgende traditie:

In het jaar 622 na Christus vond de 'uitwijking', de hidjra, plaats van Mohammed uit Mekka naar Medina. Dit is zo'n fundamentele gebeurtenis dat de islam vanaf dit jaar zijn eigen jaartelling begint. De Koran betoogt keer op keer dat Mohammed niet in tegenstelling tot jodendom en christendom wil staan, maar in het verlengde daarvan. Hij wil staan in de traditie van Mozes en Jezus. En Jeruzalem was zowel voor jood als christen de centrale 'heilige plaats'. Wat was er dan ook logischer dan dat Mohammed zich in het gebed keerde naar Jeruzalem? Bijna anderhalf jaar heeft hij dat dan ook met de zijnen in Medina gedaan. Zonder twijfel heeft een aantal joden geloof gehecht aan de boodschap van Mohammed die zij herkenden als de hunne. De meerderheid echter van de joden in Medina hechtte geen geloof aan Mohammed. Als reactie daarop verlegde Mohammed de gebedsrichting van Jeruzalem naar Mekka.

Tussen de regels door in bovenstaande verzen merk je dat dit voor behoorlijk wat verwarring heeft gezorgd onder Mohammed's eigen volgelingen. De koranwoorden *“Het was inderdaad moeilijk”* reageren daar op. Mogelijk waren er vragen over medevolgers die gestorven waren en nooit 'in de goede richting' gebeden zouden hebben. En dan volgt er een fundamenteel zinnetje: *“God is niet zo dat Hij jullie geloof verloren laat gaan”*.

Daar wordt de vraag naar de 'ware vroomheid' aangeduid. In diezelfde soera 2 wordt daarop ingegaan: *“Vroomheid is niet dat jullie je gezichten naar het oosten en het westen wendt maar vroom is.... wie geeft voor de vrijkoop van slaven, zijn gebed verricht, zijn armenbelasting betaalt, wie zijn gelofte nakomt bij een overeenkomst, wie volhardend is in voor- en tegenspoed. Zij zijn de oprechten en godvrezenden (2:177)”*.

Doet dit niet sterk denken aan Jezus' ontmoeting met de Samaritaanse vrouw? Is de ware plaats van aanbidding en ware gebedsrichting de berg Gerizim bij Samaria? Of Jeruzalem? Jezus zegt dan dat het aankomt op aanbidding *“in geest en in waarheid (Joh.4:19-24)”*. *“Dat geloof gaat niet verloren”*, stelt Mohammed de zijnen gerust. God is voor de mensen, die niet de juiste gebedsrichting hadden (of: hebben) 'Ar-Ra'oef', vol mededogen. Het ware gebed is immers gericht tot God.

84. Maalik-oel-Moelk, Beschikker over het koningschap

We luisteren naar de enige Koranplaats, waar deze naam te vinden is:

“Zeg: o God, beschikker over het koningschap, U geeft het koningschap aan wie U wilt en U ontnemt het koningschap aan wie U wilt. U maakt machtig wie U wilt en U vernedert wie U wilt. Het goede is in uw hand. U bent almachtig (soera Aal-‘Imraan, 3:26).”

Als een refrein klinkt door Bijbel en Koran dat God koning is over alle dingen, over hemel en aarde. Dat koningschap van God is zo belangrijk dat deze naam zelfs twee maal in de reeks van negenennegentig namen voorkomt. De eerste keer ontmoetten wij Gods koningschap in de derde naam: Al-Malik, de Koning.

Maar deze naam, Maalik-oel-moelk, gaat nog een stapje verder: God beschikt over alles wat koningschap is in de geschiedenis.

We willen dat deze keer duidelijk maken aan Cyrus, de koning van Perzië, het huidige Iran.

De Bijbel bewaart de herinnering aan deze koning, die regeerde van 555 – 529 voor Christus over Perzië. In 539 v.Chr. verovert hij Babylon en bevrijdt hij de joden, die hij laat terugkeren naar hun vaderland. In de liturgie van de synagoge wordt de herinnering aan hem bewaard. Wekelijks worden immers in de synagoge naast de Thoragedeelten ook hoofdstukken uit de profeten gelezen en een psalm. Welnu, bij het Thoragedeelte Wajjikra, hetgeen betekent: *“En Hij riep”*, de eerste woorden van het boek Leviticus, wordt als profetenlezing gelezen Jesaja 43:21-44:23. De Thora gaat over de bevrijding uit Egypte, Jesaja vertelt over de bevrijding uit de Babylonische ballingschap.

Nu eindigt die profetenlezing in Jesaja 44:23 met de bemoedigende woorden tot het volk in ballingschap: ... *“Want de Eeuwige heeft Jacob verlost en Hij verheerlijkt zichzelf in Israël”*.

En even verder lezen we: *“Ik ben de Eeuwige ... die tot Jeruzalem zeg: het worde herbouwd; tot de steden van Juda: laten zij herbouwd worden, haar puinhopen richt Ik weer op; die tot de diepte zeg: verdroog, uw rivieren doe Ik opdrogen; die tot Cyrus zeg: mijn herder, hij zal al Mijn welbehagen volvoeren door tot Jeruzalem te zeggen: het worde herbouwd en de tempel worde gegrondvest. Zo zegt de Eeuwige tot zijn gezalfde, tot Cyrus, wiens rechterhand Ik gevat heb om volken vóór hem neer te werpen (Jesaja 44:26-45:1)”*.

Je wrijft je ogen uit. De titel ‘herder’, de titel ‘gezalfde’ voor een koning uit de goyim, uit de heidenen. Cyrus, koning der Perzen, herder en gezalfde des Heren, die Israël bevrijdt uit de Babylonische ballingschap.

Wat een merkwaardig boek is de Bijbel! Naast het voortdurende onderstrepen van de eigen uitverkiezing, toont diezelfde Bijbel de volstrekte verlorenheid van Israël. Eigen koningen had Israël niet meer. Over het merendeel van de koningen van Israël horen we het refrein: *“En hij deed wat slecht was in de ogen des Heren”*. Die hemeltergende weerspanning van Israël was ook de oorzaak van de Babylonische ballingschap. Het eigen roemrijke koningschap van David en Salomo was voltooid verleden tijd. We mogen meelesen met Israëls vernietigende zelfkritiek. Maar nu klinkt in Jesaja: een nieuw begin is mogelijk. De Eeuwige gaat Jacob verlossen en zich in Israël weer verheerlijken. Hoe doet Hij dat? De Eeuwige beschikt aan Cyrus het koningschap over het Perzische rijk om een einde te maken aan de Babylonische ballingschap.

Kan het ongelofelijker voor wie de krant leest in onze tijd? Niet voor Bijbel en Koran. In beide boeken is God de beschikker over het koningschap, Maalik-oel-Moelk.

85. Dhoel-Djalaali-wal-Ikraam, de Heer van majesteit en eer

Deze (lange) naam komt twee maal voor in de koran en wel in soera 55 Ar-Rahmaan, 'de Erbarmer'. De naam is zo lang omdat hij is samengesteld uit twee namen, die we al zijn tegen gekomen. Namelijk de namen 41 en 42: Al-Djaliel, de Majestueuze en Al-Kariem, de Eerbiedwaardige. In de namen 41 en 42 hebben we te maken met twee bijvoegelijke naamwoorden en in onze naam met twee zelfstandige naamwoorden. Djalaal is heerlijkheid en ikraam is eer. Het voorvoegsel 'dhoel' betekent 'heer van', 'eigenaar van'.

We luisteren naar de twee verzen waar de naam voorkomt in soera 55:

"Een ieder die er op de aarde is zal vergaan, maar blijven zal het gelaat van jouw Heer van majesteit en eer (vers 6 en 7)".

En helemaal aan het slot komt de naam voor de tweede keer voor:

"Gezegend is de naam van jouw Heer vol majesteit en eer (vers 78)."

Het zou overigens aanbeveling verdienen om deze hele soera eens te lezen. Het heeft een structuur als van Psalm 136. In de joodse traditie 'het grote hallel' genoemd. Het is één jubelzang op Gods goedheid en zijn trouw. Zesentwintig maal horen we in Psalm 136 het refrein *"Want zijn goedertierenheid is tot in eeuwigheid"*. In de nieuwe Bijbelvertaling is dat geworden: *"Eeuwig duurt zijn trouw"*. In soera 55 horen we eenendertig maal het refrein *"Welke weldaden van jouw Heer houd je voor leugen?"*. De soera put zich uit in het opsommen van de weldaden van God en roept dan steeds deze woorden in het refrein uit.

Laten we eens luisteren naar het begin van de soera om een indruk te krijgen hoe dat gaat:
"De Erbarmer, Hij onderwees de Koran, Hij schiep de mens, Hij onderwees hem de verklaring, de zon en de maan gaan in een voorberekende loop, de ster en het geboomte buigen zich eerbiedig neer. De hemel heeft Hij opgeheven en Hij heeft de weegschaal opgesteld, opdat jullie bij het wegen niet over de schreef gaan, maar het gewicht rechtvaardig vaststellen en de weegschaal niet te weinig laten wegen. En de aarde heeft Hij voor de schepselen klaar gezet. Daarop zijn vruchten met hulzen en zaadkorrels aan halmen en welriekende planten". En dan het refrein: "Welke weldaden van jouw Heer houd je voor leugen (soera 55:1-13)?"

Het is treffend dat het refrein in deze soera in de vraagvorm is gesteld. Bij zoveel weldaden van Godswege zou de mensheid in feite alleen maar Gods lof dienen te zingen. Immers Hij is de Heer van majesteit en eer, Dhoel-Djalaali-wal-Ikraam. De soera houdt echter rekening met de werkelijkheid van ons menselijke tranendal. Wat is er misgegaan met het leven in Gods goede schepping? Mensen gaan 'over de schreef' vertaalt Leemhuis in feite heel precies. Het gaat om een werkwoord dat het volgende kan betekenen: overheersen, domineren, de grenzen overschrijden (=over de schreef gaan), anderen overstemmen, tiranniseren. Het gaat om tegenspelers van Gods bedoelingen, die knoeien met de weegschaal en bij de verdeling van al het goede van de schepping in de eerste plaats aan zich zelf denken, zodat nu de vijfhonderd rijksten in deze wereld evenveel bezitten als de vijfhonderd miljoen armsten.

De aarde biedt genoeg voor ieders noden, 'his need', maar niet genoeg voor ieders graaizucht 'his greed'. Zo ontpoppen mensen zich tot 'eigenaars' van de aarde, en trekken de majesteit en eer naar zich toe. Tegen deze stroom in gaat degene die zegt: Gij, God, zijt 'Dhoel-Djalaali-wal-Ikraam': Gij zijt Heer van majesteit en eer.

86. Al-Moeqsit, de Rechtvaardige

We luisteren naar soera 4, genaamd Al-Nisaa' 'de Vrouwen' vers 135:

"Jullie, die geloven! Weest standvastig in de rechtvaardigheid (qst) als getuigen voor God, al is het tegen jullie zelf of de ouders of de verwanten. Of het nu om een rijke of om een arme gaat, God staat hen beiden zeer na. Volg dus niet je geneigdheid om niet rechtvaardig te zijn. Maar als jullie verdraaien of jullie afwenden, dan is God welingelicht over wat jullie doen."

Hier wordt nogal wat geëist van ons mensen. Laten we eens beginnen met het laatst genoemde: wat betekent dat 'afwenden'? Het is één van de droevigste ervaringen, die slachtoffers van onrecht altijd ervaren: de onverschilligheid van het merendeel van de mensen. Wie spant zich echt voor jouw zaak in? Er is zoveel onrecht te zien en te horen, dat de mensen afgestompt raken en zich het liefst in de luwte houden, afzijdig. We schermen ons af van onrecht. Je weet dat je iets zou moeten doen en je brengt het niet op. Dat is dat 'afwenden'. Ook de Bijbel kent dit. Als we naar Leviticus 5:1 luisteren, horen we hetzelfde: *"Wie geen gehoor geeft aan een oproep om te getuigen, terwijl hij er wel van weet, maakt zich strafbaar"*. Je hebt de plicht om te getuigen als dit op je weg komt.

En vervolgens: als het dan op je weg komt en je gaat getuigen, dan kan je in de verzoeking komen de zaken zo voor te stellen, dat de waarheid te kort komt. Het soera-vers spreekt dan van verdraaien. Dan zijn er de verzoeking van rijkdom van de één en armoede van de ander. In rechtszaken is dit altijd een gevaarlijke factor. Getuigen tegen een grote financiële macht is riskant voor jezelf. Je bedenkt je wel twee keer voor je de klok gaat luiden.

Het soera-vers begint met de meest dramatische situatie wanneer het gaat om getuigen in zaken van naaste familie en van jezelf. Wie zal niet de grootste moeite hebben met een getuigenis in deze zaken?

Het gaat in Bijbel en Koran om gerechtigheid, voor en na. Niet voor niets wordt de zaak van het al of niet vals getuigen zo hoog opgenomen, dat het in de Bijbel één van de tien grondregels van het leven is. Het negende gebod van de Tien Geboden luidt: *"Leg over een ander geen vals getuigenis af (Exodus 20:16)"*. De tegenstelling van valsheid is in de Koran onder andere het woord 'qiest', rechtvaardigheid. En iemand die rechtvaardig handelt, is een moeqsit, een rechtvaardige. Een paar keer komt in de Koran de uitdrukking voor dat *"God de rechtvaardigen (moeqsيتين) bemint"*. Bijvoorbeeld in soera 60:8. Daar wordt over de omgang van moslims gesproken met hun niet-moslimse medemensen. Als deze niet-moslimse medemensen 'goed doen', zullen zij van moslimzijde 'goed ontmoeten'. Soera 60:8 roept de moslims op hun naaste in dat geval 'met respect en rechtvaardig (qst)' te behandelen. God bemint hen die rechtvaardig handelen (al-moeqsitin), moslims of niet-moslims. Zulke Koranverzen zijn in het huidige publieke debat van groot belang. Mensen van goede wil, godsdienstig of juist niet, vinden zich door dergelijke verzen gesterkt in hun houding van respect voor elkaar.

Er is een Koranvers, dat als volgt luidt: *"God getuigt (a.h.w. over Zichzelf), dat er geen god is dan Hij - zo ook de engelen en zij die kennis bezitten. Hij is handhaver van rechtvaardigheid (qst)";* soera 3, Aal-'Imraan, vers 18. De Eeuwige zelf is Al-Moeqsit, de Rechtvaardige.

87. Al-Djaami', de Verzamelaar

Er zijn twee woorden voor gebedshuis in het Arabisch. Het ene woord is afgeleid van het werkwoord aanbidden: sadjada. Daarvan afgeleid is het zelfstandige naamwoord mas-djid. Via het Spaans en het Frans is dat in het Nederlands terechtgekomen als moskee. In de Koran komen we dit woord regelmatig tegen. In de vorm van al-mas-djid al-haraam. Het gewijde gebedshuis, de heilige moskee, namelijk in Mekka.

Er is echter nog een woord voor de plaats van samenkomst voor de gelovigen. Dat woord is afgeleid van het Arabische werkwoord dja-ma-'a. Dat betekent verzamelen. Djaami' is moskee. Het Arabisch heeft vele talen beïnvloed. Zo bijvoorbeeld het Turks. Wie in Istanbul moskeeën bezoekt zal horen spreken van Sultan Ahmed djaami', Süleymani djaami'. Djaami' is in het Turks het woord voor moskee, gebedsplaats. In het Turks geschreven als cami, waarbij die begin-c uitgesproken wordt als dj. Overgenomen van het Arabisch.

Het werkwoord dja-ma-'a in het Arabisch en in de Koran is een woord met vele lagen en betekenissen. Steeds is er op de achtergrond die betekenis 'verzamelen' voelbaar. Hierboven was het aspect van plaats belangrijk: de plaats van verzameling, djaami', moskee. Maar ook het tijdsaspect wordt beïnvloed door dit werkwoord. Voor een samenkomst, een afspraak, een date om zo te zeggen, is niet alleen een plaats nodig, ook een tijd. Welnu, ook de tijd, preciezer, de dag van verzameling is gevormd door dit werkwoord: yam djuum'a betekent vrijdag, de dag van verzameling en gebed. De zesde dag van de week. Dat herinnert ons er aan welk een machtige overeenkomst de drie abrahamitische godsdiensten hebben in de beleving van de tijd. Alle drie hebben ze het ritme van de zeven dagen, zoals in de Thora van Mozes is voorgeschreven. Zes dagen arbeid en de zevende dag een dag van rust. Laten we luisteren naar een Koranvers dat dit gegeven onderstreept (soera 62:9):

“Jullie die geloven! Wanneer jullie tot het gebed op de dag van de verzameling (djuuma) worden opgeroepen, haast jullie dan om God te gedenken en staakt het zakendoen. Dat is beter voor jullie, als jullie het maar wisten.”

Ook de islam kent dus 'het heiligdom in de tijd', de voor God uitgespaarde dag in het ritme van de dagen. Moslims en Joden hebben de gewoonte om de dagen van de week te benoemen met een getal: voor joden is de eerste dag, de dag na de sabbat, enzovoorts tot en met de zevende: de sabbat, de rustdag. Zo doen ook de moslims. Alleen voor de zesde dag, de vrijdag, bewaren ze die mooie naam: yawm djuuma', dag van verzameling om God te gedenken.

In de christelijke wereld zijn de weekdays genoemd naar enkele voorname goden van het heidense pantheon uit de Romeinse en Germaanse oudheid: Mars, Mercurius, Jupiter, Venus. In het Frans zijn die Romeinse goden/planeten goed herkenbaar: mardi, mercredi, jeudi, vendredi. In de Noord-Europese talen hebben we de Germaanse tegenhangers: Tiwaz voor Mars (dinsdag), Wodan voor Mercurius (woensdag), Donar voor Jupiter (donderdag), Freya voor Venus (vrijdag).

Treffend genoeg betekent het woord djaami' niet alleen moskee, verzamelplaats om God te gedenken. Het woord betekent ook God zelf, als degene die verzamelt. Zo is God in de Koran regelmatig het onderwerp van het werkwoord verzamelen. Hij is het die de mensen verzamelt. Hij is Al-Djaami', die ons verzamelt om *“het zakendoen te staken en Hem te gedenken”*.

88. en 89. Al-Ghaniey de Rijke en Al-Moeghnie, Hij die rijk maakt

Op de klank af begrijpen we dat die twee bij elkaar horen in het Arabisch. Ze horen allebei tot de woordstam *gny*, dat in zijn eerste vorm betekent: rijk zijn of rijk worden. De tweede naam is afgeleid van de vorm van dit werkwoord die betekent: rijk maken.

We luisteren naar een regel uit de Koran, namelijk soera 3, Aal-'Imraan vers 181:

“God heeft de uitspraak wel gehoord van hen die zeiden: God is arm en wij zijn rijk. Wij zullen opschrijven wat zij deden en ook dat zij de profeten zonder enig recht doodden.”

Ik weet niet hoe het u vergaat, maar bij zo'n regel denk ik toch aan de eerste brief van Paulus aan de Korintiërs. De apostel maakt zich enige zorgen over de groeiende arrogantie van de gemeente, haar zelfvoldaanheid. Haar opgeblazenheid. Ze weten het inmiddels beter dan hun voorgangers; of die nu Apollos, Petrus of Paulus heten. En dan schrijft Paulus het volgende:

“Wat heb je dat je niet ontvangen hebt. Reeds ben je voldaan, reeds ben je rijk geworden, zonder ons hebben jullie jezelf tot koningen gemaakt. Ja, was dat maar zo, dat jullie koningen waren, dan was ik koning met jullie.” (1 Cor.4:8)

Het is nog wel niet zo dat ze de apostel doden, maar wel vinden ze zichzelf Paulus inmiddels ontgroeid te zijn. En dan verzucht Paulus: *“Was dat maar zo...tot op dit ogenblik verduren wij honger, dorst, naaktheid, vuistslagen en een zwervend leven; wij verrichten zware handenarbeid; worden we gescholden, we zegenen; worden we vervolgd, wij verdragen; worden wij gelasterd, wij blijven vriendelijk; wij zijn als het uitvaagsel der wereld, als aller voetveeg, tot op dit ogenblik toe (1 Cor.4:11-13)”*.

Kijk, in Athene was het niet te verwonderen, dat te midden van dat elitegezelschap van hoog-opgeleiden, Paulus deze wat hautaine houding tegen kwam. Paulus sprak op de Areopagus een rede uit met onder andere deze woorden: *“De God, die de wereld gemaakt heeft en al wat daarin is, die een Heer is van hemel en aarde, woont niet in tempels met handen gemaakt en laat Zich ook niet door mensenhanden dienen alsof Hij nog iets nodig had, daar Hij zelf aan allen leven en adem en alles geeft (Hand.17:24-25)”*. God is de Behoefteloze. Zo zou je Al-Ghaniey ook kunnen vertalen. Maar de mens in zijn arrogantie kan dat omkeren: wij zijn rijk en behoefteloos en God is de gebrekkige en de arme.

Nu zijn er aan het slot van het Nieuwe Testament en aan het slot van de Koran nog twee teksten, die dit thema belichten. Eerst het Nieuwe Testament. Wanneer de apostel Johannes gevangen zit op Patmos, schrijft hij brieven met vermaning en bemoediging naar zeven gemeenten op het vasteland van Klein-Azië. De laatste brief is gericht aan de gemeente van Laodicea. *“Omdat jullie zeggen: ik ben rijk en ik heb mij verrijkt en heb aan niets gebrek, terwijl jullie niet in de gaten hebben hoe armzalig jullie in feite zijn” (Op.3:17)*.

En aan het slot van de Koran staat die prachtige soera 93, het Morgenlicht:

“Heeft God jou (=Mohammed) niet als wees gevonden en onderdak gegeven? Heeft God jou niet dwalend gevonden en jou de weg gewezen? Heeft God jou niet behoeftig gevonden en rijk gemaakt?”

Als je dat zelf aan den lijve ervaren hebt, zul je je leven lang begrijpen, dat God Al-Ghaniey, de Rijke is. En dat het God is die Al-Moeghnie is; namelijk die ons armzalige mensen rijk maakt.

90. Al-Maani', de Beschermmer

De naam Al-Maani', Beschermmer komt in deze vorm niet in de Koran voor. Het werkwoord *mn'* is echter regelmatig te vinden. Als we de betekenis van dat werkwoord in verschillende situaties vervolgen, wordt ons de naam van God, als Al-Maani' ook gaandeweg duidelijk.

Laten we deze keer eens beginnen met een Bijbels-Hebreeuws woordenboek te leggen naast een Arabisch woordenboek. We zien in het Hebreeuwse woordenboek het werkwoord *mn'*. Dat betekent: verhinderen, weerhouden, terughouden, achterhouden, iemand iets ontzeggen.

Zo lezen we bijvoorbeeld in Genesis 30:2: *"Toen werd Jacob kwaad (op zijn vrouw Rachel) en hij zei: Neem ik soms de plaats van God in? Het is God, die verhindert (mn') dat je moeder wordt"*.

En in de profeet Amos 4:7 lezen we: *"Ik, de Eeuwige, heb u regen onthouden (mn)"*.

We worden herinnerd aan de traditie die zegt dat het God is die Heer is over dood en leven en die drie sleutels nooit uit handen geeft: die van de moederschoot, die van de regen en die van de opstanding. God kan dus leven geven, maar ook verhinderen dat er leven en toekomst is.

Nu geeft het Bijbels-Hebreeuwse woordenboek meestal verwijzingen naar verwante woorden in andere Semitische talen, zoals het Arabisch. De woordstammen voor verhinderen *mn'* zijn in het Hebreeuws en het Arabisch zelfs geheel identiek. In de Koran lezen we in soera 107:7: *"Wee hen die de hulpverlening weigeren (mn)"*. Deze soera, die genoemd is naar vers 7, soera 'De Hulpverlening', is te mooi om niet in zijn geheel te beluisteren:

"Heb jij hem gezien die de godsdienst loochent? Dat is degeen die de wees wegduwt en niet opwekt tot spijziging van de behoeftige. Wee hen die de salaa (het gebed) verrichten, namelijk diegenen (onder hen) die hun gebed verwaarlozen en die vertoon willen maken en de hulpverlening weigeren (mn)".

Wanneer we dit woord tot zo ver overzien, raken we verward. Is God nu de (Dienst-)Weigeraar, of de Beschermmer? Als je de betekenis van het woord vervolgt in Bijbel en Koran zou je kunnen besluiten God veeleer de Weigeraar te noemen, dan Beschermmer als het om Al-Maani' gaat.

Om hier helderheid te krijgen, luisteren we naar soera 21, 'de profeten' vers 43. Dit vers staat in het kader van de beschrijving van de ongelovige tegenstanders van Mohammed. Mohammed krijgt de spot over zich heen van zijn tijdgenoten. God troost hem, door te wijzen op de vele profeten vóór hem, die ditzelfde lot overkwam. In deze soera wordt dan een hele reeks ons uit de Bijbel bekende figuren genoemd, die optornden tegen de spot van hun tijdgenoten. Te beginnen met Ibrahiem/Abraham. We beginnen te lezen bij soera 21:41:

"Er is reeds de spot gedreven met de boodschappers voor jouw tijd; maar zij die hen belachelijk maakten werden ingesloten door dat waarmee zij de spot dreven. Zeg: Wie zal jullie, spotters, 's nachts en overdag beschermen tegen de Erbarmer? Maar nee, van de vermaning van hun Heer hebben zij zich afgewend. Of hebben zij goden, die hen tegen Ons zullen verdedigen (mn)? Zij kunnen zichzelf niet eens helpen en hun wordt tegen Ons geen bijstand gegeven."

De afgoden worden hier Al-Maanie genoemd, Verdedigers, Beschermers. Alleen: hun bescherming stelt niets voor. Zij kunnen zich zelf niet eens helpen. Zo komen wij via de omweg van de afgoden bij de betekenis van Al-Maani': De Weigeraar (van het kwaad), Die als het ware ons religieuze immuunsysteem in stand houdt. Onze ware Beschermmer.

91. en 92. Ad-Daarr, Hij die schaadt en An-Naafi', Hij die baat

Beide namen kom je niet op directe wijze in de Koran tegen, wel langs een omweg.

We beginnen onze omweg in de Bijbel. In 1 Samuël 1 lezen we over een man uit de stam van Efraïm, genaamd Elkana. Elkana had twee vrouwen; de ene heette Hanna en de andere heette Peninna. Peninna had kinderen, maar Hanna niet. Als Elkana jaarlijks op zijn religieuze pelgrimstocht ging, gaf hij op het feest aan Peninna en haar zonen en dochters een stuk van het offervlees. Maar het mooiste stuk gaf hij aan Hanna, want haar had hij lief, ook al hield de Heer haar moederschoot gesloten. *"Haar rivale kwetste haar dan diep, door haar te sarren omdat de Heer haar geen kinderen gaf"*.

Nu is het woord voor 'rivale' in het Hebreeuws en het Arabisch afgeleid van dezelfde werkwoordstam: *tsrr* in het Hebreeuws en *drr* in het Arabisch. Het betekent kwellen, sarren, schaden. De 'd' van Ad-Daarr is ook een sterk uit te spreken 'd'. Mijn ezelsbruggetje naar de Nederlandse taal om de naam Ad-Daarr te onthouden is 'sarren'. Peninna, de rivale, de mededingster, is in feite de kwelgeest van Hanna. Zo'n familiedrama van twee elkaar bestrijdende vrouwen van één en dezelfde man vinden we bij Lea en Rachel, de twee vrouwen van Jacob. Ook in dat geval is de favoriete, de lievelingsvrouw, Rachel, kinderloos. Maar Lea was in het begin ook onvruchtbaar. *"Toen de Heer zag, dat Jacob minder van Lea hield, opende Hij haar moederschoot, terwijl Rachel kinderloos bleef (Genesis 29:31)."* De namen van Lea's zonen herinneren aan dit gevecht met haar zuster Rachel. Ruben (haar eerste zoon), betekent: 'God heeft naar mijn ellende omgezien', Simeon (haar tweede): 'God heeft gehoord hoe weinig mijn man van me houdt', Levi (haar derde): 'Nu zal mijn man zich wel aan mij hechten' en (haar vierde zoon) Juda: 'Nu zal ik de Heer loven'. En die strijd tussen de zusters zet zich door, ook in de namen van de zonen van Rachel via haar slavine Bilha. De naam Dan betekent: 'Eindelijk gerechtigheid' en Naftalie betekent: 'Ik heb een zware strijd met mijn zuster gevoerd, maar ik heb overwonnen'.

Zo vinden we die twee woorden in menselijke verhoudingen van gekweld worden en bevrijd worden. Van geschaad worden en dan eindelijk baat hebben.

In de Koran is een bepaald refrein steeds te horen als het gaat om de afgoden.

Bijvoorbeeld soera 10 "Joenoës/Jona" vers 106: *"En roep in plaats van God niet iets aan dat jou niet baat noch schaadt. Als jij dat doet behoort jij zeker tot de onrechtplegers. En als God je met tegenspoed treft, dan is er niemand die dat kan wegnemen behalve Hij. En als Hij voor jou iets goeds wenst, dan is er niemand die zijn goedgunstigheid kan tegenhouden"*.

Dat wil zeggen: aan afgoden heb je als het er op aan komt niets, ze baten niet, ze schaden niet. Ze zijn wat afgoden altijd zullen zijn: onverschillig. Evenals hun dienaren precies dat kenmerk weerspiegelen: onverschilligheid.

Langs de verhalen van het familiedrama van gekweld worden en bevrijd worden kwamen we de betekenis van de woorden op het spoor. In het refrein uit de Koran leren we dat je van afgoden noch baat hebt noch schade, maar dat je weet dat zij naar hun wezen onverschillig zijn. En de Koran wil de traditie van Oude en Nieuwe Testament voortzetten. Zei de profeet Jesaja al niet het volgende?: *"Heb Ik het u niet van oudsher doen horen en verkondigd? Gij zijt mijn getuigen: is er een God buiten Mij? Er is geen andere Rots, Ik ken er geen. Zij die godenbeelden vormen, zijn allen ijdelheid: hun dierbare maaksels brengen geen baat."*

In deze traditie staat de Koran en staan de namen Ad-Daarr en An-Naafi'. Het is God, die je tegenspoed brengt, maar het is ook God, die je met goedgunstigheid overlaadt. Hij is Ad-Daarr, Hij die benauwt (ons schaadt), maar ook An-Naafi', Hij die begunstigt (ons baat brengt).

Ons leven laat God niet onverschillig.

93. An-Noer, het Licht

Laten we eens letten op de woordstam voor licht: *n-r*. Een woordstam in het Hebreeuws en Arabisch bestaat uit drie medeklinkers. Zo ook hier. De eerste en de derde medeklinker is steeds duidelijk: een 'n' en een 'r'. Alleen de middelste medeklinker kan variëren, zowel in het Hebreeuws als het Arabisch. We beluisteren eens een aantal woorden, die afgeleid zijn van deze stam:

Hebreeuws: neer (lamp, licht), noer (vuur), menora (kandelaar).

Arabisch: naar (vuur), noer (licht), minaret (afgeleid van manaara, dat lichttoren betekent).

Noer, Anwar en Moenier zijn persoonsnamen.

Alleen al uit deze opsomming blijkt hoe belangrijk de lichtsymboliek in de godsdienst is, in de Bijbel en in de Koran.

In de Koran komen we het volgende vers tegen:

“Wij hebben neergezonden de Thora, waarin rechte leiding is en licht (noer), volgens welke oordelen de profeten (soera ‘De Tafel’, 5:44).”

“En Wij hebben op hun spoor doen volgen Jezus, zoon van Marjam, als bevestiger van wat vóór hem was van de Thora en Wij hebben hem gegeven het Evangelie, waarin rechte leiding is en licht (noer).” (5:46).

Zo komt die gedachte van het licht, dat God naar de mensen zendt op allerlei manieren in Bijbel en Koran voor. In de Koran wordt echter één maal God ook zelf Noer, Licht, genoemd in het beroemde ‘lichtvers’ in soera Noer, 24:35:

“Allah is het licht (noer) der hemelen en der aarde. De gelijkenis van Zijn licht is als een nis, waarin een lamp is; de lamp is in een glas; het glas is als het ware een schitterende ster, ontstoken aan een gezegende boom, een olijfbom -geen oostelijke en geen westelijke- welks olie haast glans zou geven, ook al had geen vuur (naar) haar aangeraakt; licht boven licht. Allah leidt tot Zijn licht wie Hij wil.”

Uit het verdere verband van de Korantekst begrijpen we dat het gaat om een licht in een gebedshuis. Er spreekt de ervaring uit van iets overweldigends. Licht boven licht. We kunnen ons dat als moderne mensen bijna niet meer voorstellen. Levend in een wereld met lichtvervuiling, zodat we in de nacht bijna geen ster meer kunnen zien. In een lichtarme wereld maken de Godslampen in synagoge, kerk en moskee een enorme indruk. We denken aan de beschrijving van de menora, de kandelaar voor de tempel in Exodus. Ook daar wordt behalve aan de lampen ook aandacht besteed aan de zuiverheid van de olijfolie, waarmee de lampen brandende gehouden worden. Of ook aan de pelgrimsfeesten naar Jeruzalem, zoals Jezus dat nog moet hebben beleefd. In het Johannesevangelie is op de achtergrond van de hoofdstukken 7-10 sprake van het ‘grote feest’, namelijk het Loofhuttenfeest. In de latere Misjna wordt over dat feest zó geschreven: ...” uit de versleten broeken en gordels der priesters maakte men pitten en aan deze ontstak men licht. Geen binnenhof was er te Jeruzalem, die niet in licht baadde”

De Koran wil in die traditie van Oud en Nieuw Testament staan. “Daarin zijn immers rechte leiding en licht”. Rechte leiding en licht. Als God is als het licht, dan is dat om ons bij te lichten in onze duisternis. Geen psalmwoord zegt dat duidelijker dan Psalm 119:105:

“Uw woord is een lamp voor mijn voet en een licht op mijn pad”.

Wie de namen van God overdenkt, let ook op de volgorde. Zo staan de namen An-Noer en Al-Haadie direct bij elkaar. An-Noer, het Licht en Al-Haadie, Die rechte leiding geeft.

“Allah leidt tot zijn licht, wie Hij wil”, besluit het beroemde lichtvers uit soera 24:35.

94. Al-Haadie, de Leider

Het wordt tijd, dat we eens luisteren naar de allereerste soera, de openingssoera, Al-Fatiha. Al-Fatiha betekent: de opening. Die soera neemt een bijzondere plaats in. Normaal gesproken, gezien zijn lengte, hoort die soera helemaal niet aan het begin. De volgorde van de soera's is immers bepaald door het principe van hun lengte. Dus staat de langste soera voorop, namelijk soera 'de Koe' met 286 verzen en staan de kortste soera's achteraan. Bijvoorbeeld de laatste soera, 'de Mens', met 6 verzen.

Maar voorafgaand aan al die 113 soera 's, begint de Koran met de openingssoera, nummer 1. Zodat er totaal 114 soera's zijn. Laten we naar soera 1 luisteren:

*"In de naam van God, de erbarmen, de barmhartige
Lof zij God, de Heer van de wereldebewoners
De erbarmen, de barmhartige
De koning op de dag van het oordeel
U dienen wij en U vragen wij om hulp
Leid ons op de juiste weg
de weg van hen aan wie U weldaden geschonken hebt,
op wie geen toorn rust en die niet dwalen."*

Het heeft iets van de kracht en de structuur van het Onze Vader. Ook daar gaat het eerst om een aanroeping van God in zijn barmhartigheid en de bede om Gods koningschap.

In het tweede deel van het Onze Vader gaat het evenals in soera Al-Fatiha om de noden van ons mensen. Letterlijk horen wij ineens zelfs dezelfde woordklank: "Leid ons". Zowel in het Onze vader als in soera Al-Fatiha komt de mens in zijn gebed tot God met de bede: O God, redt ons uit al onze dwaalwegen en leid ons op uw weg. Koran en Nieuwe Testament hernemen deze bede uit de Psalmen. Psalmen als gebeden vol overgave en vertrouwen, dat het God is die ons leidt en bij de hand neemt, zelfs al zijn wij in een dal van diepe duisternis:

*"Hij verkwikt mijn ziel, Hij leidt mij in de rechte sporen om zijns Naams wil.
Zelfs al ga ik door een dal van diepe duisternis..." (Ps.23:3-4).*

In het Onze Vader horen we: *"En leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van de boze"*.

In de Koran horen we: *"Leid ons op de juiste weg, de weg van hen aan wie U weldaden geschonken hebt, op wie geen toorn rust en die niet dwalen"*. Kennelijk denkt soera 1 aan een oproep tot de gelovigen om zich te bezinnen op al diegenen die ons zijn voorgedaan, die ons Gods weg hebben voorgeleefd. Dat we dit inderdaad zo mogen uitleggen horen we keer op keer in de Koran. Zo bijvoorbeeld in een stuk over Ibrahiem in soera 6:84-85: *"Zij die geloven en hun geloof niet door onrecht verhullen, voor hen is er veiligheid en zij volgen de goede richting ... Ishaak en Ja'koeb, Noeh (Noach), Dawoed (David), Soelaimaan (Salomo), Ajjoeb (Job), Joesoef, Moesa (Mozes) en Haroen (Aäron)... Zacharia, Jahja (Johannes) en Isa (Jezus)... Wij hebben hen verkozen en naar de juiste weg geleid"*. En even verder zegt de soera hoe God het voorgeslacht heeft geholpen op de juiste weg: *"Door het boek van Mozes, als licht en leidraad"*. Precies zo is het gegaan in het Nieuwe Testament. Jezus werd in de verzoekingsgeschiedenis door de Satan verleid op drie manieren: Maak toch van deze stenen brood! Spring toch van de tempel! Je krijgt alle koninkrijken, mits je mij vereert! Tot drie keer toe was Jezus' weerwoord, een woord uit Deuteronomium, 'het boek van Mozes, als licht en leidraad', culminerend in: *"De Heer, uw God, zult gij aanbidden en Hem alleen dienen"* (Deut.6:13). Zo betoont God zich Al-Haadie, de Leider, die met zijn leidraad zijn dwalende mensen leidt uit hun duisternis naar het licht.

95. Al-Badie', de Schepper

De woordstam *bd* ' komt viermaal in de Koran voor. Het loont de moeite alle vier de plaatsen eens langs te lopen om inzicht in de betekenis van het woord te krijgen. We beginnen in soera 57 'Het IJzer', vers 26, tweede gedeelte:

"En Wij (God) legden mededogen en barmhartigheid in de harten van hen, die hem (Isa=Jezus) volgden en ook het leven als monnik, dat zij zelf instelden (bd'). Wij hadden het hun niet voorgeschreven, maar het kwam voort uit hun streven naar Gods welbehagen".

Toen de christelijke kerk de wereld veroverde in de vierde eeuw, namen ook veel wereldse toestanden in diezelfde kerk toe. Dat riep een tegenbeweging op bij mensen 'uit een streven naar Gods welbehagen'. In Egypte is dat ontstaan, dat leven als een christelijke monnik. In de tijd, dat de islam ontstond in de zevende eeuw was dit christelijke leven als een monnik dus al wijd en zijd bekend. En ook de discussies over dat leven als een monnik. In feite iets dat niet door God was ingesteld, maar een menselijke uitvinding (*bd* ') was. Het celibaat is in strijd met de eerste opdracht in de Bijbel: *"En God zegende hen (man en vrouw) en zei: Weest vruchtbaar en wordt talrijk"*. Kortom: *bd* ' duidt hier op 'iets nieuws uitvinden en instellen'.

De volgende Koranplaats is soera 46 'De Zandduinen' vers 9:

"Zeg: niet ben ik een nieuwlichter (bd ') onder de boodschappers. Ik weet ook niet wat er met mij of jullie zal gebeuren. Ik volg slechts wat er aan mij geopenbaard wordt en ik ben alleen maar een duidelijke waarschuwer".

De context van dit vers is een twist met nog niet overtuigde omstanders. Mohammed verdedigt zich tegen het verwijt van 'tovenarij' en verzonnen verhaaltjes. Dat betekent, hij verdedigt zich tegen het verwijt van nieuwlichterij, met de klank van ketterij. Weer een nieuwe hype op het religieuze erf, zouden we nu zeggen. Nee, zegt Mohammed, ik ben geen 'nieuwlichter' (*bd* '), ik verzin dit niet zelf, ik schep dit niet zelf, ik stel dit niet zelf in, deze Koran, maar ik herneem een lange traditie. Dat we dat zo moeten uitleggen zegt even verder vers 12: *"Hieraan voorafgegaan is het boek van Moesa (Mozes) als voorbeeld en barmhartigheid; en dit is een boek (namelijk de Koran) dat in de Arabische taal een bevestiging daarvan geeft, om hen die onrecht plegen te waarschuwen en als goed nieuws voor hen die goed doen."*

Nu zijn er nog twee plaatsen waar *bd* ' direct op God van toepassing is. Hij wordt dan Al-Badie' genoemd, de Schepper. Op de beide plaatsen in dezelfde formule: de Schepper van hemel en aarde (soera 6 vers 101 en soera 2 vers 117). We luisteren naar dit laatstgenoemde vers:

"Schepper (Badie') van de hemelen en de aarde. Wanneer Hij besloten is een zaak te beschikken, dan zegt Hij slechts: Word!- en zij wordt!"

Een paar keer in de Koran komt deze uitspraak voor (*"Word! – en zij wordt!"*) om Gods scheppingsmacht tot uitdrukking te brengen. Je kunt ook vertalen met *"Wees! –En het is!"*. Soms, bij de lezing van de Koran, in welke vertaling dan ook, springt er direct een vonk over van herkenning. Zoiets gebeurde bij mij tenminste bij deze uitdrukking, gebruikt als uitleg bij de scheppermacht van God. Onmiddellijk gaan je gedachten naar de eerste regels van de Bijbel: *"God zei: Er zij licht!- en er was licht!"* (Genesis 1:3). En je moet denken aan Psalm 33, een loflied op het mysterie van het Woord van God:

"Door het woord van de Eeuwige is de hemel gemaakt, door de adem van zijn mond alle sterren..... Laat heel de aarde vrezen voor de Eeuwige en wie de wereld bewonen Hem duchten, want Hij sprak en het was er, Hij gebod en het stond er" (Ps.33:9).

De Koran wil in deze Bijbelse traditie staan: alleen God, de Eeuwige is Al-Badie', de schepper van hemel en aarde.

96. Al-Baaqie, Die eeuwig blijft, de Onvergankelijke

Je merkt bij het naderen van de laatste namen van het gebedssnoer dat de blik naar de toekomst wordt gericht, de toekomst in Gods licht. Dat wordt voelbaar bij de naam Al-Baaqie.

Als een refrein klinkt door de Koran een regel als de volgende:

“Wat jullie ook gegeven is, het is het genot van het tegenwoordige leven, maar wat van God komt is beter en blijvender voor hen die geloven en hun vrouwen op hun Heer stellen” (soera 42:36) of: “Verkwansel Gods verbond niet; wat God heeft is beter voor jullie, als jullie dat maar wisten. Wat jullie hebben vergaat, maar wat God heeft blijft (soera 16: 95,96)”.

In soera 87 ‘De Allerhoogste’ worden de twee wegen van de mens getoond. De weg van de dwaling en de weg van de Godvrezendheid. *“Welgaan zal het wie zich loutert en de naam van zijn Heer noemt en de salaas bidt. Maar nee, jullie verkiezen het tegenwoordige leven. Maar het latere leven (het hiernamaals) is beter en blijvender (onvergankelijker).”*

Tot zover lijkt het een herhaling in verschillende varianten. Maar soera 87 eindigt dan met de woorden: *“Dit staat al in de eerdere bladen, de bladen van Ibrahiem en Musa” (87:19).*

Ook met dit thema van de vergankelijkheid van het aardse leven en de onvergankelijkheid van ‘wat God heeft’ borduurt de Koran verder op Bijbelse ‘bladen’.

Als eerste schoot mij Jesaja 40: 6-9 te binnen: *“Alle vlees is gras en al zijn schoonheid als een bloem des velds..... Het gras verdort, de bloem valt af, maar het woord van onze God houdt eeuwig stand”.*

Het woord namelijk van troost voor een uitgeput volk in ballingschap. Tijden van onderdrukking, waaraan geen eind lijkt te komen. Tot het moment dat er wereldpolitieke aardverschuivingen plaats vinden. Het Babylonische imperium loopt ten einde, het zijn uitgerekend de Perzen die de scepter overnemen. Volgens de Bijbelse geschiedenis geen toekomst voor Israël zonder het ingrijpen van de Perzen.

Geen enkele koning buiten Israël wordt in de Bijbel herder of zelfs gezalfde genoemd. Die titels worden voorbehouden voor Israëls koningen en priesters. Met één uitzondering echter: Cyrus, de koning der Perzen, die Babylon veroverd en het volk Israël de vrijheid gunt en hun zelfs steunt met de wederopbouw van land, stad en tempel. Aldus Jesaja 44:27-45:1: *“... (Ik, de Eeuwige) die tot Cyrus zeg: Mijn herder, hij zal al Mijn welbehagen volvoeren door tot Jeruzalem te zeggen: het worde herbouwd en tot de tempel: het worde gegrondvest. Zo zegt de Heer tot zijn gezalfde, tot Cyrus, wiens rechterhand Ik gevat heb om volken voor hem neer te werpen”.*

In die enorme politieke omwenteling in de zesde eeuw voor Christus met de opkomst van het Perzische rijk ziet de Bijbel Gods hand. Gods woord van belofte van de bevrijding houdt stand. In de ontrouw van de tijd: Hij blijft getrouw. En uitgerekend de Perzen worden door God uitgekozen om heilbrengers voor Israël te zijn.

Deze woorden van Jesaja werken ook door in de ‘bladen’ van het Nieuwe testament. Als de apostel Petrus pas gedoopte volwassenen toespreekt, bindt hij ze op het hart te volharden in hun geloof. Petrus ziet de nieuwe christenen als ‘nieuw-geboren’ mensen, maar *“niet uit vergankelijk, maar uit onvergankelijk zaad, door het levende en blijvende woord van God. Immers er is geschreven: Alle vlees is als gras en al zijn heerlijkheid als een bloem in het gras; het gras verdort, de bloem valt af, maar het woord des Heren blijft in eeuwigheid. Dit nu is het woord dat u als evangelie verkondigd wordt” (1 Pt.1:23-25).*

Het Jesaja-woord heeft een immense werking gehad in de ‘bladen’ van het Evangelie en de Koran. Tot in de bladen van onze poëziealbums: ‘Rozen verwelken, bloemen vergaan, maar onze vriendschap blijft eeuwig bestaan’.

Al-Baaqie, de Onvergankelijke, die trouw houdt tot in eeuwigheid.

97. Al-Waarith, de Erfgenaam

Bijna aan het eind gekomen van deze reeks schone namen van God, is het begrijpelijk dat de laatste namen de blik gericht houden op Gods toekomst. Het gaat om de Dag, om zijn oordeel, om een nieuwe hemel en een nieuwe aarde, over de tuin van het paradijs en de vraag wie deze beërven. We luisteren naar een paar Koranverzen:

“De dag dat Wij de hemel oprollen zoals een rol voor de boeken opgerold wordt. Zoals Wij de eerste schepping begonnen zijn, zo bewerken Wij de herschepping. Zoals Wij dat gezegd hebben, zo zullen Wij het zeker doen. En Wij hebben in de Zaboor (Psalmen), na de vermaning, geschreven dat Mijn rechtschapen dienaren de aarde zullen beërven (soera ‘De Profeten’, 21:104-105).”

Direct al horen wij Bijbelse motieven. Bij de beschrijving van het laatste oordeel wordt in Jesaja 34:4 aldus gesproken: *“De sterren aan de hemel vergaan, als een boekrol wordt de hemel opgerold”*. Dat beeld over de laatste dingen keert terug in de visioenen van Johannes in zijn Openbaring: *“De hemel scheurde los en rolde zich als een boekrol op (Op. 6:14)”*. Zaboor duidt op de Psalmen. En inderdaad in de Psalmen komt dit thema van het beërven van de (nieuwe) aarde uitgebreid aan bod. Te denken valt vooral aan Psalm 37: *“Gods gezegenden zullen het land bezitten”* en *“Wie nederig zijn, zullen de (nieuwe) aarde beërven en gelukkig leven in overvloed”*. Zo hebben de Psalmen doorgewerkt in de Koran, maar evenzeer in het Nieuwe Testament. Wie denkt bij verzen als deze niet aan de zaligsprekingen van Jezus?: *“Zalig de armen van geest, want hunner is het koninkrijk der hemelen, zalig die treuren want zij zullen vertroost worden, zalig de zachtmoedigen, want zij zullen de aarde beërven”*. En zoals deze troostwoorden staan aan het begin van Jezus’ eerste grote rede, zo staat het ook in zijn laatste grote rede, in die magistrale rede over het laatste oordeel in Mattheüs 25: *“Komt gij gezegenden mijns Vaders, beërft het koninkrijk, dat u bereid is van de grondlegging der wereld”*. En wie zijn die gezegenden? Die de hongerige voedt, de dorstige te drinken geeft, de vreemdeling huisvest, de naakte kleedt, de zieke bezoekt en zich het lot van de gevangene aantrekt. Dan zullen de rechtvaardigen vragen: Wanneer, Heer, hebben wij U hongerig gezien en U gevoed, dorstig en U te drinken gegeven, U als vreemdeling gehuisvest, U als naakte gekleedt, U als zieke bezocht en zijn we naar U als gevangene toegekomen?

En het oordeel van de Heer luidt: *Voorwaar Ik zeg, in zoverre gij dit aan één van mijn minste broeders hebt gedaan, hebt gij het Mij gedaan (Matth. 25: 31-46)*.

Zó werken deze thema's over de laatste dingen, over het laatste oordeel, over wie de (nieuwe) aarde zullen beërven door in de Koran. De brutalen mogen dan de halve wereld hebben (en soms lijkt het: de hele wereld), zo niet in het perspectief van God. Hij geeft zijn erfenis aan *“de gelovigen, die in gebed deemoedig zijn, die lastertaal vermijden, die de solidariteitsbelasting opbrengen, die anderen niet kwetsen en zich zuiver van de wereld bewaren, die geen overspel plegen, die hun beloftes nakomen, zij zijn de erfgenamen, die het paradijs zullen beërven, zij zullen daarin eeuwig wonen”* (soera ‘de Gelovigen’ 23:1-10).

Tot zover zou je kunnen zeggen is de boodschap van Bijbel en Koran voor geen misverstand vatbaar. Namelijk in zoverre het gaat om de erfgenamen van de (nieuwe) aarde in Gods ogen.

Maar in hoeverre is nu God zelf ook Al-Waarith, de Erfgenaam? In een paar plaatsen in de Koran wordt gesproken over de rijke hebzuchtige mens, die het niet over zijn hart kan verkrijgen zijn bezittingen met anderen te delen. *“Wat hebben jullie toch dat jullie geen bijdragen geven op Gods weg? God is immers de Erfgenaam van hemel en aarde?” (57:10)*

Al wie zich opblaast tot bezitter en erfgenaam en weigert te delen, krijgt te horen: niet jij, maar God is Al-Waarith, (de schepper én) de erfgenaam van hemel en aarde.

98. Ar-Rasjied, de Gids

We beginnen met luisteren naar een veel geciteerd soera-vers:

"In de godsdienst is geen dwang. Redelijk inzicht (roesjd) is duidelijk onderscheiden van verdorvenheid. Wie geen geloof hecht aan de afgoden, maar gelooft in God, diegene houdt de stevigste handgreep vast, die niet afbreekt. God is horend en wetend. God is de beschermer van hen die geloven; Hij brengt van de duisternis in het licht. Wie ongelovig zijn en hun steun zoeken bij de afgoden: die brengen hen uit het licht in de duisternis". (soera 2:256-257)

In de godsdienst is geen dwang. Het doet mij denken aan een raadsheer in het Hof van Friesland in de zestiende eeuw. Hij weigerde mee te werken aan processen tegen kettters (wederdopers, calvinisten e.a.) en hun terechtstelling. Zijn stelling was, dat je in zaken van geloof niemand in zijn geweten zou mogen dwingen. En dus zeker niet kon terechtstellen. Hij nam ontslag en dat was het begin van een zwervend leven van deze jurist door Europa.

In het Evangelie staat de gelijkenis van de verontschuldigen. Jezus vertelt het verhaal van een feestmaaltijd, waartoe de gasten worden uitgenodigd. Maar iedereen zegt af, met een verontschuldiging. De heer des huizes zegt dan tegen zijn dienaar: *"Ga naar de wegen en de akkers buiten de stad en nodig iedereen met klem uit, want mijn huis moet vol worden (Lucas 14:23)"*. Dit is de vertaling van 2004. In vroegere vertalingen stond niet: nodig met klem uit, maar *"dwing hen binnen te komen"*. Wie de kerkgeschiedenis een beetje kent, weet dat deze tekst een heilloze rol gespeeld heeft wat betreft de kerstening. Wilde men niet goedschiks christen worden, dan maar kwaadschiks. Jezus had immers zelf gezegd: *"Dwing hen binnen te komen."* Dus werd het: de doop of je dood. Maar er is een hemelsbreed verschil tussen dwingen en er op aan dringen, met klem uitnodigen. Het maakt het verschil tussen leven en dood.

Zo bijna aan het eind gekomen van de reeks namen van God, nu we het gebedssnoer bijna rond zijn, wordt de naam Ar-Rasjied genoemd. Het lijkt wel of er mee bedoeld wordt: alles goed en wel, deze rijkdom aan geestelijke schatten, maar verkeerd toegepast, in verkeerd perspectief gezet, kan het allemaal nog duisternis in plaats van licht opleveren. Bij God als Ar-Rasjied roepen wij de gids aan die ons duidelijk inzicht geeft, zodat wij onze kortzichtigheid, onze verdorvenheid overwinnen. Deze woordstam (*r s j d*) komt vaker voor in de Koran. Zo bijvoorbeeld in soera 72:1 en 2: *"Wij hebben een wonderbaarlijke Koran gehoord, die naar rechtschapenheid (roesjd) voert. Wij geloven er dus in"*. Kennelijk zit in die woordstam *r s j d* niet alleen iets van 'onderscheid kunnen maken', 'redelijk inzicht hebben', maar ook een ethische kant 'rechtschapen, rechtvaardig zijn'. Die 'stevigste handgreep' die God zijn gelovigen schenkt, wordt hier vooral benoemd: de 'wonderbaarlijke Koran'. Het doet mij denken aan de woorden van Paulus tot zijn leerling Timotheüs. Hij zegt tegen hem: *"Je bent groot gebracht met de heilige Schriften"*. Welnu, die zijn in staat je wijs te maken.

Er was eens een discussie onder de rabbijnen over het boek Prediker. Daar wordt niet één keer de onuitsprekelijke naam van God vermeld en er waren nog meer zaken die, in verkeerde handen komend, heilloos konden uitwerken. Moeten we het uit de Bijbel houden? In deze kwestie werd dit de oplossing: *'Ieder die wil dwalen, laat hem komen en dwalen'*. De pointe zit hem in het woordje 'wil'. Zo bedoelt het ook soera 2:256; er is een groot verschil tussen 'roesjd', redelijk inzicht enerzijds en verdorvenheid anderzijds. Zo kwetsbaar is de Bijbel, zo kwetsbaar is de 'wonderbaarlijke Koran': wie er willens en wetens kwaad mee wil: laat hij komen en dwalen.

Je kunt bidden tot God Ar-Rasjied, de Gids, dat hij ons mensen leidt op de weg van roesjd, dat Hij ons verstandig maakt in de omgang met onze drie heilige Boeken. Wat meer volwassen. Want dat is ook een betekenis van rasjied. Dat we een ibn-roesjd, een zoon/dochter met verstand mogen worden. Zo heette toch ook Averroës (=ibn-roesjd), een beroemd Arabisch (Moors) filosoof uit het twaalfde-eeuwse Cordoba die het westerse denken heeft beïnvloed.

99. As-Saboer, de Geduldige

In wetenschappelijke artikelen over Bijbel en Koran kun je wel eens lezen, dat de verhalen uit de Bijbel elliptisch voorkomen in de Koran. Elliptisch? Ja, elliptisch. Dat woord kan namelijk twee betekenissen hebben. De eerste betekenis gebruiken we het meest. Dan duidt het op een begrip uit de wiskunde: een ellips oftewel een ovaalvormige gesloten kromme. Maar dat Bijbelverhalen 'ovaalvormig' worden gelezen in de Koran geeft niet veel zin. Daarvoor moeten we naar de tweede betekenis van elliptisch. Dan heeft het begrip te maken met de taalwetenschap. Elliptisch betekent dan, dat één of meer woorden uit een zin worden weggelaten. Het woord elliptisch stamt immers van het Griekse werkwoord *elleipoo*=weglaten, overslaan. Dat geeft veel meer zin. Verhalen uit het Oude en Nieuwe Testament bijvoorbeeld komen veelvuldig voor in de Koran, maar dan elliptisch. Er wordt heel veel weggelaten; als de kern van het verhaal maar overkomt. Een mooi voorbeeld van dit 'elliptische' gebruik van de Bijbel in de Koran is het verhaal van Job. In het Oude Testament is dit een uitgebreid verhaal van 42 hoofdstukken. In de Koran lezen we over Job het volgende. Soera Saad 38, de verzen 41-44:

"En denk aan Onze dienaar Ajjoeb (Job), toen hij tot zijn Heer riep: 'De satan heeft mij met tegenspoed en kwelling getroffen.' Stamp met je voet, dat is water voor een koel bad en een dronk. En Wij gaven hem zijn familie terug en nog eens zoveel met hen, uit barmhartigheid van Onze kant en als vermaning voor de verstandigen. En neem een bundel (twijgen) in je hand en sla ermee en breek je eed niet. Wij merkten dat hij geduldig (sbr) had volhard, een voortreffelijk dienaar; hij was één die instemde."

Het is wel heel elliptisch, dat wil zeggen veel weglatend. Bij dat vele weglaten dienen we echter te bedenken, dat deze verhalen bekend werden verondersteld. Die hoefden niet nog eens uitgebreid te worden herhaald. Dat kunnen we leren uit het Nieuwe Testament. In de brief van de apostel Jacobus vinden we ook een verwijzing naar Job.

Jacobus 5:7-11: *"Hebt dus geduld broeders, tot de Komst des Heren! Zie, de landman wacht op de kostelijke vrucht van het land en heeft geduld, totdat de vroege regen en late regen er op gevallen is. Oefen ook gij geduld, sterk uw harten, want de komst des Heren is nabij. Broeders zucht niet tegen elkander, opdat gij niet onder het oordeel valt; zie de Rechter staat voor de deur. Broeders neem als voorbeeld van gelatenheid en geduld de profeten, die in de naam des Heren hebben gesproken. Zie wij prijzen hen zalig, die volhard hebben; gij hebt van het geduld van Job gehoord en gij hebt uit het einde, dat de Heer deed volgen, gezien dat de Heer rijk is aan barmhartigheid en ontferming."*

Zowel in de brief van Jacobus als in de Koranverzen wordt de nadruk gelegd op het geduld van Job. Namen van God zijn een programma voor de mensen. Als God As-Saboer is, de geduldige, dan is Job een navolger Gods. Zijn geduld is spreekwoordelijk. In het O.T., in het N.T. en in de Koran. Maar er is nog een tweede punt, dat opvalt: Jacobusbrief en Koran benadrukken Gods barmhartigheid ten opzichte van zijn knecht Job. Beide hernemen dat laatste hoofdstuk 42 van het oud-testamentische boek Job: *"En de Heer bracht een keer in het lot van Job, toen hij voor zijn vrienden gebeden had en de Heer gaf Job het dubbele van al wat hij bezeten had"*. Niet alleen zijn bezit, ook zijn familie ontving hij terug. Zoals de Koran zegt: *"En Wij gaven hem zijn familie terug en nog eens zoveel met hen, uit barmhartigheid van Onze kant"*. Ook de Jacobusbrief ziet in deze omkeer ten goede van Jobs leven een teken van Gods barmhartigheid.

Zo reikt de laatste naam, As-Saboer, de Geduldige de eerste naam, Ar-Rahmaan, de Barmhartige de hand en is de kring van het gebedssnoer rond.